

Mestna občina Ljubljana
Zoran Jankovič, župan
Mestni trg 1, 1000 Ljubljana
telefon: 01 306 10 10, faks: 01 306 12 14

Številka: 122-12/2013-1
Datum: 12. 4. 2013

Mestna občina Ljubljana
Mestni svet

ZADEVA: Predlog za obravnavo na seji Mestnega sveta Mestne občine Ljubljana

PRIPRAVIL: Mestna uprava Mestne občine Ljubljana,
Oddelek za zdravje in socialno varstvo

NASLOV: Predlog Strategije razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana za obdobje od 2013 do 2020

POROČEVALKI: Tilka Klančar, vodja Oddelka za zdravje in socialno varstvo
Tanja Hodnik, vodja Odseka za socialno varstvo Oddelka za zdravje in socialno varstvo

**PRISTOJNO
DELOVNO TELO:** Odbor za zdravstvo in socialno varstvo

PREDLOG SKLEPA:
Mestni svet Mestne občine Ljubljana sprejme predlog Strategije razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana za obdobje od 2013 do 2020.

Župan
Mestne občine Ljubljana
Zoran Jankovič

Priloga:

- predlog Strategije razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana za obdobje od 2013 do 2020 z obrazložitvijo

**Strategija razvoja socialnega varstva
v Mestni občini Ljubljana za obdobje od 2013 do 2020**

Pripravile sodelavke Oddelka za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL:

Tilka Klančar,
Tanja Hodnik,
mag. Alenka Žagar,
Darija Božnik,
Neva Strniša

ter

zunanji sodelavki
dr. Vesna Leskošek in
mag. Tanja Skornšek Pleš.

Ljubljana, april 2013

Kazalo vsebine:

1. UVOD	4
1.1. Splošni demografski podatki	5
1.2. Mreža socialnovarstvenih storitev in programov na območju Mestne občine Ljubljana	6
2. IZHODIŠČA STRATEGIJE	7
2.1. Usmeritve, načela in cilji	8
2.1.1. Temeljna načela strategije, povezana s socialno državo	9
2.1.2. Splošni cilji strategije, ki izhajajo iz nacionalnih dokumentov	10
2.2. Pomembni nacionalni in evropski dokumenti, ki določajo pristojnosti in naloge občin na področju socialnega varstva.....	11
3. PRISTOJNOSTI IN NALOGE MESTNE OBČINE LJUBLJANA NA PODROČJU SOCIALNEGA VARSTVA	14
3.1. Pravna podlaga za delovanje Mestne občine Ljubljana na področju socialnega varstva.....	14
3.2. Izvajanje zakonskih obveznosti in drugih nalog Mestne občine Ljubljana na področju socialnega varstva	15
3.2.1. Pomoč družini na domu.....	15
3.2.2. Doplačila oskrbnih stroškov za občanke in občane v institucionalnem varstvu v socialnovarstvenih zavodih	16
3.2.3. Financiranje pravice do izbire družinskega pomočnika	17
3.2.4. Zagotavljanje denarnih pomoči	17
3.2.5. Sofinanciranje socialnovarstvenih programov nevladnih organizacij in javnih zavodov na osnovi javnih razpisov.....	18
4. POROČILO O URESNIČEVANJU STRATEGIJE RAZVOJA SOCIALNEGA VARSTVA V MESTNI OBČINI LJUBLJANA OD 2007 DO 2011	19
4.1. Storitve in programi, namenjeni starejšim.....	19
4.1.1. Pomoč družini na domu.....	20
4.1.2. Doplačila oskrbnih stroškov za občanke in občane v institucionalnem varstvu v socialnovarstvenih zavodih	20
4.2. Programi, namenjeni otrokom in mladim	24
4.3. Programi, namenjeni ženskam in otrokom, ki doživljajo nasilje.....	24
4.4. Programi in storitve, namenjeni ljudem s težavami v duševnem zdravju.....	25
4.5. Programi, namenjeni ljudem z različnimi oblikami zasvojenosti.....	26
4.5.1. Programi, namenjeni ljudem s težavami zaradi uporabe in/ali z zasvojenostjo z nedovoljenimi drogami.....	26
4.5.2. Programi, namenjeni ljudem s težavami zaradi uživanja in/ali z zasvojenostjo z alkoholom.	26
4.5.3. Programi, namenjeni ljudem s težavami zaradi motenj hranjenja.....	27
4.6. Programi in storitve, namenjene ljudem, ki se srečujejo s tveganji za nastanek revščine in brezdomstva ter njunimi posledicami.....	27
4.6.1. Denarne pomoči za Ljubljančanke in Ljubljančane brez dohodka oziroma z nizkim dohodkom.....	29
4.7. Programi in storitve, namenjene ljudem z različnimi oblikami oviranosti.....	30
4.7.1. Pravica do izbire družinskega pomočnika, pomočnice	31
4.8. Programi, namenjeni imigrantkam in imigrantom	31
4.9. Programi, namenjeni Rominjam in Romom.....	32
4.10. Evalvacija socialnovarstvenih programov, sofinanciranih s pomočjo javnih razpisov Mestne občine Ljubljana	32
4.11. Sredstva Mestne občine Ljubljana za področje socialnega varstva.....	34
4.12. Publikacije in prispevki Mestne občine Ljubljana s področja socialnega varstva	36

5. STRATEGIJA RAZVOJA SOCIALNEGA VARSTVA V MESTNI OBČINI LJUBLJANA OD 2013 DO 2020	38
5.1. Storitve in programi, namenjeni posameznim ranljivim ciljnim skupinam.....	38
5.1.1. Storitve in programi, namenjeni starejšim.....	38
5.1.2. Programi, namenjeni otrokom in mladim.....	40
5.1.3. Programi, namenjeni ženskam in otrokom, ki doživljajo nasilje.....	41
5.1.4. Programi in storitve, namenjeni ljudem s težavami v duševnem zdravju	43
5.1.5. Programi, namenjeni ljudem s težavami zaradi motenj hranjenja	44
5.1.6. Programi, namenjeni ljudem s težavami zaradi uporabe in/ali z zasvojenostjo z nedovoljenimi drogami.....	45
5.1.7. Programi, namenjeni ljudem s težavami zaradi uživanja in/ali z zasvojenostjo z alkoholom.	47
5.1.8. Programi, namenjeni ljudem s težavami zaradi prekomerne rabe in/ali z zasvojenostjo s sodobnimi tehnologijami in spletom ter z drugimi oblikami zasvojenosti.....	48
5.1.9. Storitve in programi, namenjeni ljudem, ki se srečujejo s tveganji za nastanek revščine in brezdomstva ter njunimi posledicami.....	49
5.1.10. Programi in storitve, namenjene ljudem z različnimi oblikami oviranosti.....	50
5.1.11. Programi, namenjeni imigrantkam in imigrantom	52
5.1.12. Programi, namenjeni Rominjam in Romom.....	53
5.1.13. Programi, namenjeni istospolno usmerjenim oziroma LGBT.....	54
5.2. Strateški cilji, ukrepi in kazalniki	56
6. VIRI.....	65

1. UVOD

Oddelek za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave Mestne občine Ljubljana (v nadaljnjem besedilu: MOL), ki skupaj z zunanjimi sodelavkami pripravlja strategije razvoja socialnega varstva v MOL, ima na tem področju dolgoletno tradicijo, kar kaže na zavezanost MOL razvoju področja socialnega varstva.

V letu 2011 se je iztekla druga strategija razvoja socialnega varstva v MOL. Prva je bila pripravljena za obdobje od leta 2000 do leta 2005, druga pa za obdobje med letoma 2007 in 2011. Z namenom promocije številnih in raznovrstnih nalog ter načrtovanih aktivnosti MOL v socialnem varstvu je bila leta 2008 *Strategija razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana od 2007 do 2011* izdana tudi v posebni publikaciji v slovenskem in angleškem jeziku.

Nova strategija razvoja socialnega varstva v MOL je temeljni strateški dokument z izhodišči, usmeritvami ter cilji in nalogami MOL na področju socialnega varstva od leta 2013 do 2020. Dolgoročno načrtovanje na področju socialnega varstva je potrebno za stabilno zagotavljanje raznovrstnih oblik storitev in programov pomoči, namenjenih ranljivim skupinam prebivalstva.

Nova strategija MOL je nastala v času splošne ekonomske in finančne krize in v pogojih zaostrenih vladnih politik javne porabe. Tako jo je potrebno umestiti v čas spreminjanja družbenega, političnega, kulturnega in gospodarskega življenja, ki ima učinke na razumevanje socialne države ter vpliva na socialne politike na globalni, regionalni, državni in lokalni ravni.

Oddelek za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL je predlog strategije predložil v javno obravnavo, ki je potekala med 8. in 30. marcem 2013. Do zaključka javne obravnave so predloge podale tri nevladne organizacije. V večji meri so bili ti upoštevani.

Pričujoči dokument je sestavljen iz petih delov. Uvodni predstaviti splošnih demografskih podatkov ter mreže socialnovarstvenih storitev in programov v MOL sledi opredelitev izhodišč strategije (cilji, temeljna načela), nato so v tretjem poglavju predstavljene pristojnosti in naloge MOL v socialnem varstvu, v četrtem poglavju pa sledi poročilo o uresničevanju pretekle strategije. Peto poglavje je namenjeno strategiji razvoja socialnega varstva v obdobju od leta 2013 do leta 2020. V njem so sprva predstavljena področja, na katerih bo MOL izvajala ukrepe in aktivnosti socialnovarstvene politike, nato pa podani konkretni cilji, ukrepi in kazalniki.

V dokumentu uporabljeni izrazi Ljubljančanka, Ljubljančan ter meščanka, meščan, pomenijo občanka, občan MOL.

1.1. Splošni demografski podatki

Demografski podatki za MOL se v zadnjem desetletju ne spreminjajo bistveno, izjema so le velikosti posameznih starostnih skupin. Po podatkih Statističnega urada RS (SURS 2013a)¹ je v MOL na dan 1. 7. 2012 prebivalo 280.278 prebivalcev, od tega 134.731 oziroma 48 % moških in 145.547 oziroma 52 % žensk. V zadnjih letih opažamo po eni strani rast števila starejših nad 65 let, po drugi pa upad števila otrok in mladih do 18. leta starosti. Tako se je med letoma 2000 in 2012 za približno 2,6 odstotne točke povečal delež starejših nad 65 let in za 2,5 odstotne točke zmanjšal delež otrok in mladih, starih do 18 let (glej tabelo 1).

Tabela 1: Število prebivalk in prebivalcev MOL po spolu in starostnih skupinah na dan 1. 7. 2000 in na dan 1. 7. 2012

starost	2000			2012		
	M	Ž	skupaj	M	Ž	skupaj
0-18 let	26.753	25.654	52.407	24.348	22.874	47.222
19-64 let	88.372	90.670	179.042	91.390	92.914	184.304
nad 65 let	14.633	25.572	40.205	18.993	29.759	48.752
skupaj	129.758	141.896	271.654	134.731	145.547	280.278

Vir: SURS 2013a.

MOL je po podatkih SURS na dan 1. 1. 2011 štela 119.281 gospodinjstev, v istem času pa je v MOL živelo 72.923 družin. Največ družin je bilo dvostarševskih, in sicer 33.471, 18.934 je bilo mater z otroki in 3.706 očetov z otroki. Rodnost v MOL se že več let povečuje. Od leta 1995 do leta 2004 se je rodilo od 2.100 do 2.350 otrok letno, v letu 2010 pa se jih je rodilo 3.182. Umrljivost se v zadnjih 15 letih ne spreminja bistveno, saj se število umrlih giblje okoli 2.200 do 2.350 na leto in ne kaže bistvenih odstopanj v posameznem letu.

Ljubljana je demografsko precej stabilno mesto, za katerega je značilno podaljševanje starosti oziroma dolgoživost prebivalstva, kar je sicer splošna značilnost razvitega dela sveta. Ljubljana je tudi univerzitetno mesto, kjer študira okoli 40.000 študentk in študentov. Vsakodnevne migracije podvojijo delovno aktivno prebivalstvo. Konec leta 2011 je bilo v MOL zaposlenih 205.246 prebivalcev, vendar od teh le 111.389 Ljubljančank in Ljubljančanov. 14.025 je bilo brezposelnih. Zanimivi so tudi podatki o priseljevanju in odseljevanju iz MOL. Selitveni prirast s tujino v letu 2011 je pozitiven (465 več priseljenih kot odseljenih), medtem ko je selitveni prirast med občinami negativen (695 več

¹ Vsi podatki, ki jih navajamo v tem poglavju, so dostopni na spletni strani SURS, <http://www.stat.si>.

odseljenih kot priseljenih). Na račun negativnega selitvenega prirasta med občinami je rahlo negativen tudi skupni selitveni prirast v MOL leta 2011 (230 več odseljenih kot priseljenih).

1.2. Mreža socialnovarstvenih storitev in programov na območju Mestne občine Ljubljana

V MOL je na voljo vrsta storitev in programov s področja socialnega varstva. Izvajajo jih javne (državne ali občinske) in številne nevladne organizacije (društva, zasebni zavodi, ipd.). Storitve v okviru javne službe izvajajo javni zavodi, katerih ustanoviteljica je država ali občina ter drugi izvajalci s koncesijo. Javno službo na področju socialnega varstva v Ljubljani izvaja 5 centrov za socialno delo, 9 domov za starejše (vključno z enotami), 2 izvajalca izvajata pomoč na domu (Javni zavod MOL Zavod za oskrbo na domu Ljubljana in Zavod za socialno oskrbo Pristan, zavod s koncesijo MOL), 5 varstveno-delovnih centrov ter krizni center za mlade v okviru Centra za socialno delo Ljubljana Bežigrad (MDDSZ 2012).

Socialnovarstvena dejavnost v okviru javne mreže, ki jo izvajajo javni zavodi in izvajalci s koncesijo, je financirana iz državnega proračuna in proračuna občine, sredstva pa se zagotavljajo tudi s plačili storitev, s prispevki dobrodelnih organizacij in organizacij za samopomoč ter invalidskih organizacij, s prispevki donatorjev in iz drugih virov. Stroške socialnovarstvenih storitev, ki jih izvajajo zasebniki brez koncesije, v celoti krijejo uporabnice in uporabniki, za njihovo izvajanje pa zasebniki potrebujejo dovoljenje za delo, ki ga izdaja Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ 2012).

V Ljubljani deluje tudi veliko nevladnih organizacij, ki izvajajo programe, namenjene ranljivim skupinam prebivalstva, MOL pa jih izdatno sofinancira. V sofinanciranje MOL je s pomočjo rednih javnih razpisov za sofinanciranje programov socialnega varstva in varovanja zdravja Ljubljana – zdravo mesto letno redno vključenih okoli 80 različnih socialnovarstvenih programov. Prav vsak od njih je pomemben in predstavlja nepogrešljiv del v skrbi za najbolj ranljive skupine ljudi v MOL. Sofinancirani socialnovarstveni programi so namenjeni otrokom in mladim, starim, ljudem s težavami v duševnem zdravju, ljudem z različnimi oblikami oviranosti, ljudem, ki se srečujejo s tveganji za nastanek revščine in njenimi posledicami, ženskam in otrokom, ki so žrtve nasilja, ljudem s težavami zaradi uporabe dovoljenih in nedovoljenih drog ter ljudem z motnjami hranjenja, istospolno usmerjenim, Romom in Rominjam, imigrantom in imigrantkam ter neozdravljivo bolnim.

2. IZHODIŠČA STRATEGIJE

Danes pri spremljanju socialnega varstva zaznavamo nove pojave in procese, ki so povezani s spremenjenimi pogoji dela in zaposlovanja. Poleg tradicionalnih družbenih skupin, za katere je potrebno načrtovati ukrepe za dostojno preživetje in družbeno participacijo, so danes v večjih težavah tudi nekatere nove družbene skupine.

Za krizno obdobje zadnjih nekaj let je značilno predvsem poglobljanje revščine. Podatki iz nekaterih evropskih držav (Velika Britanija, Nemčija) kažejo, da imajo revni praviloma slabši dostop do izobraževanja, zdravja, socialnega varstva in kulture, da za omilitev revščine jemljejo več kreditov, da so njihovi otroci bolj izključeni, da so na slabšem migrantski delavci in etnične skupine. V času krize so procesi poglobljanja in širjenja revščine še posebno hitri, saj zajamejo tudi netradicionalne skupine, kot so na primer ljudje, ki so bankrotirali oziroma razglasili stečaj, poslabša se položaj samozaposlenih, mladih družin, ki so prezadolžene, in vseh tistih, ki živijo na robu revščine.

Podobne trende zaznavamo tudi pri nas. V Ambulanti s posvetovalnico za osebe brez zdravstvenega zavarovanja beležijo povečanje obiska družin propadlih obrtnikov ali manjših podjetnikov, ki se jim kopičijo dolgovi zdravstvenega zavarovanja, kar njim in prek njih zavarovanim družinskim članom (razen otrokom²) do poplačila teh dolgov onemogoča dostop do zdravstvenih storitev.

Naslednja skupina so revni zaposleni. Ta se povečuje predvsem zaradi rastočega števila prekarnih, negotovih zaposlitvenih oblik in zaposlovanja preko agencij za začasno zaposlovanje. Prekarnost oziroma tveganost zaposlitev (za določen čas, omejen delovnik itn.) vpliva na tvegane, manj gotove življenjske poteke in vključuje večinoma mlade ljudi ter ljudi srednjih let. Mladi dalj časa ostajajo doma, v obdobjih brez zaposlitve jih preživljajo starši, mnogokrat pa so oboji v tveganih delovnih razmerjih ali brez zaposlitve. Nova tveganja, ki pri tem nastajajo, so brez sistematičnih družbenih odgovorov, s krčenjem socialnih pravic pa se zgolj še poglobljajo.

Povečale so se migracije na področju plačanega skrbstvenega dela. Čeprav je večina skrbstvenih delavk, ki negujejo starejše na njihovih domovih ali pa opravljajo gospodinjsko delo in pazijo otroke, namenjena v razvitejše evropske države, kjer je možnost zaslužka večja, se jih vedno več zaposluje

² Po noveli Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 - ZUTPG, 91/07, 71/08 - skl. US, 76/08, 62/10 - ZUPJS, 87/11, 40/12 - ZUJF, 21/13 - ZUTD-A) iz leta 2011 neporavnane obveznosti plačevanja prispevkov ne zadržijo pravice do zdravstvenih storitev in denarnih dajatev iz naslova obveznega zdravstvenega zavarovanja za zakonske, nezakonske in posvojene otroke zavarovanca, za pastorko, ki jih zavarovanec preživlja ter za vnuke, brate, sestre in druge otroke brez staršev, ki jih je zavarovanec vzel k sebi in jih preživlja (ob pogojih, ki jih omenjeni zakon določa za otroke).

tudi v Sloveniji. Skrbstveno delo je precej neregulirano. Ker gre običajno za nešolane skrbstvene delavke, so lahko storitve na črnem trgu nekakovostne. Delavke se na drugi strani soočajo s tveganji, ker niso zaščitene, pogosto so deležne nasilja, grobosti in kršenja zasebnosti.

Še vedno se soočamo tudi z neurejenimi bivanjskimi in delovnimi razmerami migrantskih delavcev in nekaterih etničnih skupin, predvsem Romov in Rominj. Rešitve, ki zahtevajo zaščito temeljnih človekovih pravic in dostojanstva, sodijo v pristojnost države in ne smejo biti prepuščene lokalnim skupnostim. Pripadniki ogroženih skupin morajo biti enako zaščiteni na celotnem teritoriju države.

2.1. Usmeritve, načela in cilji

Slovenija je dolgo vzdrževala dokaj ustrezno raven socialne zaščite, ki je večini prebivalstva z nizkimi prejemki ali brez njih omogočala življenje nad pragom revščine. O relativni revščini v Sloveniji lahko sklepamo na podlagi izsledkov vsakoletne raziskave EU-SILC (Raziskava o dohodkih in življenjskih pogojih, SURSb), ki sicer bolj kot revščino meri neenakost porazdelitve dohodkov. Po podatkih SURS se je stopnja tveganja revščine nižala kar nekaj let zapovrstjo, in sicer od leta 1997, ko je pod pragom revščine živelo 14 % ljudi, do leta 2003, ko jih je pod pragom revščine živelo 11,7 %. V letu 2004 se je stopnja tveganja revščine nekoliko povišala in sicer na 12,1 %, potem pa se je v letu 2005 spet znižala na 11,7 % in v letu 2007 na 11,5 %. Znatno povišanje se je zgodilo v letu 2008, ko je stopnja tveganja revščine narasla z 11,5 % na kar 12,3 %. Takšnega povečanja ne moremo pripisati kriznim razmeram, saj je bila Raziskava o dohodkih in življenjskih pogojih izvedena v prvi polovici leta 2008, ko je Slovenija še beležila 5,5-odstotno gospodarsko rast, dohodki v raziskavo vključenih gospodinjstev pa so bili zajeti v letu 2007, ko o krizi še ni bilo govora. Največji skok je revščina torej doživela v letu, ko je Slovenija doživljala gospodarski razcvet.

Večanje revščine v času gospodarske rasti kaže na nezadostno redistribucijo virov (predvsem finančnih), ki bi omogočali, da tudi revni pridobijo določene ugodnosti s pomočjo blaginje, ki jo povezujemo z gospodarsko rastjo. Nujnost gospodarske rasti namreč najpogosteje utemeljujejo s splošno družbeno blaginjo, Evropska komisija pa je v Evropskem letu boja proti revščini in socialni izključenosti 2010 jasno opozorila, da ima blaginja učinke le, če jo lahko uživajo vsi ljudje. To pa je možno le takrat, ko država prerazporedi razpoložljive vire, pridobljene s prispevki in davki. Socialno državo, ki je v Sloveniji ustavna kategorija, razumemo širše od zagotavljanja denarnih socialnih pravic in storitev ali programov. Država je socialna, ko skrbi za blaginjo vseh ljudi, ko visoko postavi mejo človekovega dostojanstva in spoštovanja, ko vzroke za probleme poišče v strukturnih značilnostih družbe in ne v osebnostnih lastnostih posameznikov, ko skrbi za kakovosten in obsežen javni storitveni sektor, ki je neodvisen od kapitalskih interesov in zato zavezan zadovoljevanju potreb, ko so javne službe dostopne vsem ljudem, ko s sistemom denarnih socialnih pravic skrbi za preživetje vseh,

teh pa državi ni potrebno vračati, in ko za vse to sredstva pridobi z redistribucijo razpoložljivih virov in ne s plačilom za storitve.

2.1.1. Temeljna načela strategije, povezana s socialno državo

Socialna država je najmlajša oblika demokracije, ki izhaja iz močne navezave na priznanje človečnosti in dostojanstva vsem ljudem brez razlik. **Enakost** je ključna demokratična vrednota, ki jo lahko razumemo kot izenačevanje možnosti za vertikalno in horizontalno mobilnost vseh državljanov in državljanek. Če ljudi ne ločuje velik blaginjski prepad in živijo v isti politični strukturi, lažje komunicirajo. Blaginjski prepad pa ne manjša le možnosti za splošno sposobnost pozitivnega komuniciranja v družbi, temveč povzroča, da vsaka razlika postane vir konfliktov, namesto da bi bila oblika pozitivne različnosti.

Pomembno je razmerje enakosti do **svobode**, ki je ni mogoče definirati izključno negativno: človek je svoboden na vseh področjih, ki jih ne regulira država, njena funkcija je le zaščita posameznikove avtonomije. K tej ideji, ki je proizvedla pomembne državljske in politične pravice, lahko dodamo pozitivno razumevanje svobode: svoboda pomeni individualno avtonomijo, prostor samouresničitve in doseganja ciljev za vse. Svoboda ni v odsotnosti državne intervencije, pač pa v oblikovanju realnih možnosti osebne razvoja slehernega človeka. Pokojnine, zdravstveno varstvo, izobraževanje in socialna varnost so pravice zato, ker so bile ustvarjene za vse ljudi, ne glede na njihov dohodek.

Socialna pravičnost se nanaša na spoznanje, da so družbene neenakosti posledica strukturnih značilnosti in ne individualnih izbir, zato je potrebno ljudem iz socialno šibkejših okolij omogočiti dostojno življenje. Blaginjske (socialnovarstvene) politike so ključne, ker omogočajo in oživljajo demokratično državljanstvo. Demokracija je namreč povezana z ravnotežjem moči v družbi. Visoka raven tega ravnotežja je predpogoj za demokracijo, ki postane bolj kakovostna, če ji uspe vključiti prej izključene skupine ljudi. Za razvoj in reprodukcijo demokracije je ključen raven odnos do družbene neenakosti. Demokracija sloni na aktivni participaciji državljanek in državljanov, socialna država pa krepi demokratično državljanstvo z zmanjševanjem razlik v socialnih statusih in družbeni moči. Aktivne in uspešne države blaginje spodbujajo več participacije, kot jo najdemo v državah, ki se ne odzivajo na interese različnih skupin ljudi. To je še posebej pomembno za tiste interesne skupine, ki ne razpolagajo z drugimi viri moči kot s kolektivno organizacijo. To so skupine, katerih moč ne temelji na premoženju, religiji, statusu ali kulturni dediščini. V demokratičnih državah blaginje pospešujejo avtonomijo teh skupin, saj večja socialna zaščita zmanjšuje ekonomsko in socialno odvisnost.

Solidarnost odraža medsebojno soodvisnost in odgovornost, ki je postavljena pred individualne, predvsem materialne potrebe in ambicije. Je odraz povezanosti, medsebojnih vezi in stopnje zaupanja

med različnimi družbenimi skupinami. Solidarnost je univerzalno načelo, ki se nanaša na solidarnost *vseh z vsemi*. Predpostavka solidarnosti je, da nimamo dveh skupin ljudi, prve, ki je potrebna pomoči, in druge, ki pomoč daje. V različnih življenjskih obdobjih smo lahko v različnih vlogah – enkrat pomoč dajemo, drugič jo prejemamo. Življenjski poteki, zaposlitveni statusi, zdravje in druge okoliščine v sedanjem času niso več stabilni, temveč so neprenehoma postavljeni na preizkušnjo. Še tako dobra služba in družbeni položaj se lahko hitro zamajeta. Pojavljajo se vedno nove skupine ljudi na robu. Še nedavno je, na primer, veljalo, da je delo izhod iz revščine, vendar danes vemo, da so tudi zaposleni revni, če prejemajo nizke plače. Drug primer so migrantski delavci in delavke, ki so zelo solidarni z večinskim prebivalstvom, saj v skupne blagajne plačujejo davke in prispevke. Teh pa v primeru lastne brezposelnosti ne morejo izkoristiti, če ni podpisan ustrezen meddržavni sporazum. Skrb za migrantske delavce in delavke je povrnitev dela solidarnosti, ki je dolgo potekala le enosmerno – od migrantov k večinskemu prebivalstvu. Navedeni primeri kažejo na nevidnost solidarnostnih vezi, pa tudi na mit, da naj bi bili solidarnosti deležni le nekateri, najpogosteje tujci, etnične skupine ali nezaposleni in revni.

Izvedbo temeljnih načel socialne države zagotavlja država, nacionalni dokumenti s tega področja pa so lahko podlaga tudi za načrtovanje strategij na ravni občin. Enako kot predlog resolucije Nacionalnega programa socialnega varstva za obdobje 2013–2020 (v nadaljnjem besedilu: predlog ReNPSV 2013–2020³) tudi strategija MOL temelji na osnovnih načelih za izvajanje sistema socialnega varstva. Ta so zagotavljanje človekovega dostojanstva in socialne pravičnosti, spodbujanje prostovoljstva in solidarnosti, opolnomočenje posameznikov in skupin, spodbujanje medgeneracijske povezanosti, proste izbire in individualizirane obravnave. Pri pripravi strategije MOL se opiramo tudi na vodila predloga ReNPSV 2013–2020 za izvajanje storitev in programov socialnega varstva, kot so razpoložljivost, dostopnost, dosegljivost, usmerjenost k uporabniku in prilagojenost potrebam uporabnikov, enakost spolov, celovitost, spoštovanje pravic in dostojanstva uporabnikov, sodelovanje z uporabniki, njihova vključenost v odločanje o izvajanju programov in storitev, krepitev moči uporabnikov ter strokovna avtonomija izvajalcev.

2.1.2. Splošni cilji strategije, ki izhajajo iz nacionalnih dokumentov

Cilji strategije MOL izhajajo iz temeljnih načel socialne države. MOL bo v naslednjih letih vodila socialno politiko, usklajeno s cilji predloga ReNPSV 2013–2020, ki so naravnani k zmanjševanju tveganja revščine, k povečevanju socialne vključenosti ogroženih in ranljivih skupin prebivalstva ter k

³ Vlada RS je 21. 2. 2013 sprejela predlog ReNPSV 2013–2020 in ga poslala v obravnavo v Državni zbor RS.

izboljšanju razpoložljivosti, kakovosti, pestrosti, dostopnosti in dosegljivosti storitev, programov in drugih oblik pomoči.

Poleg splošnih pa si MOL za obdobje trajanja strategije postavlja tudi konkretne cilje. Oblikovali smo jih v skladu z analizo uresničevanja strategije MOL, ki se je iztekla v letu 2011, ter na podlagi potreb občank in občanov. Cilji MOL na področju socialnega varstva do leta 2020 so predstavljeni v poglavju 5.2.

2.2. Pomembni nacionalni in evropski dokumenti, ki določajo pristojnosti in naloge občin na področju socialnega varstva

Slovenija je v prvem desetletju samostojnosti uspela ohraniti dovolj visoko raven socialne zaščite, ki je preprečevala povečevanje revščine in posledično družbeno izključenost marginaliziranih skupin. Delno je takšna socialna vzdržnost posledica centralizacije sistema socialnega varstva po letu 1992, ko je bil sprejet prenovljeni Zakon o socialnem varstvu. Takrat je odgovornost za področje socialnega varstva, vključno s sistemom zagotavljanja socialnih pravic, prešla z občinske na državno raven. Takšen ukrep je bil strateško pomemben, saj je v istem času potekala prenova lokalne samouprave, ki je povzročila veliko povečanje števila občin. S prenosom socialnega varstva na državo sta bili zagotovljeni stabilnost in ustrezna raven pravic, storitev in programov. Hkrati je potekal proces pluralizacije področja socialnega varstva, ki je v izvajalsko mrežo poleg javnih služb uvedel še nevladne organizacije in zasebni sektor. Slednji se je povečal v zadnjem desetletju.

Občine so v skladu z Zakonom o socialnem varstvu dolžne zagotavljati mrežo javne službe za pomoč družini na domu, v primeru oprostitve plačila kriti stroške oskrbe v zavodih za odrasle (domovih za starejše občane in posebnih socialnovarstvenih zavodih) in financirati pravico do izbire družinskega pomočnika oziroma pomočnice. O tem in vseh ostalih možnostih je MOL izdala informativno zloženko *Pomoč v socialni stiski – o organizacijah in storitvah, ki se izvajajo v Mestni občini Ljubljana*, ki na enostaven in pregleden način seznanja prebivalke in prebivalce MOL s pravicami v primeru socialne stiske. Zloženka je bila izdana leta 2010, ko je Evropska komisija razglasila leto boja proti revščini in socialni izključenosti, ter bo zaradi sprememb zakonodaje posodobljena in javno objavljena v letu 2013.

Trenutno se ponovno oživljajo razprave o decentraliziranih sistemih socialnega varstva. Tako prihaja do predlogov, da bi občine sprejele še več odgovornosti za organizacijo in izvajanje programov ter storitev. V predlogu ReNPSV 2013–2020 je zapisano, da bo ena od ključnih strategij za doseganje njegovih ciljev »razvoj podpornih mehanizmov, ki bodo na voljo občinam, da bodo lahko v večji meri sooblikovale socialni položaj prebivalstva na svojem območju in odgovarjale zanj, ter spodbud za

občine, da poleg storitev in programov, ki jih zagotavlja Zakon o socialnem varstvu (v prihodnje Zakon o socialnovarstveni dejavnosti), razvijajo še druge socialnovarstvene programe« (predlog ReNPSV 2013, 8). S predlogom ReNPSV 2013–2020 se občinam na področju izvajanja politike socialnega varstva torej obetajo nove naloge, za katere pa niso predvideni ustrezni viri financiranja.

Čeprav je nova nacionalna strategija socialnega varstva še v osnutku, se nanjo sklicujemo, ker nakazuje na usmeritve države k decentralizaciji in večji vlogi občin pri zagotavljanju blaginje na področju socialnega varstva. Pričakovati je, da se bodo zato občine v bodoče bolj aktivno vključevale v načrtovanje socialne politike tako na državni kot na lokalni ravni. MOL ima tukaj pomembno vlogo in izkušnje, ki jih je pridobila s kontinuirano skrbjo za socialnovarstvene programe in storitve na svojem območju.

Poleg nacionalnih dokumentov je pomembna tudi politika Evropske unije (v nadaljnjem besedilu: EU), ki je leta 2010 objavila Strategijo Evropa 2020 (Evropska komisija 2010a) in v njej načrtala tri poglobljena področja bodočega delovanja:

1. Pametna rast: razvoj gospodarstva, ki temelji na znanju in inovacijah.
2. Trajnostna rast: spodbujanje bolj konkurenčnega in zelenega gospodarstva, ki gospodarneje izkorišča vire.
3. Vključujoča rast: utrjevanje gospodarstva z visoko stopnjo zaposlenosti, ki krepi socialno in teritorialno kohezijo.

Za merjenje napredka pri uresničevanju strategije Evropa 2020 si je EU postavila **pet krovnih ciljev**:

1. Zaposlovanje: 75-odstotna zaposlenost aktivnega prebivalstva, starega od 20 do 64 let;
2. raziskave in razvoj: 3 % BDP EU za naložbe v raziskave in razvoj;
3. podnebne spremembe in energija: za 20 % manj izpustov toplogrednih plinov (ali celo za 30 % pod ugodnimi pogoji) kot leta 1990, 20 % energije iz obnovljivih virov, 20 % večja energetska učinkovitost;
4. izobraževanje: manj kot 10 % mladih, ki opustijo šolanje, vsaj 40 % oseb med 30. in 34. letom z visokošolsko izobrazbo;
5. revščina in socialna izključenost: vsaj 20 milijonov manj revnih in socialno izključenih prebivalcev.⁴

Strategija Evropa 2020 vsebuje tudi 7 vodilnih pobud, s katerimi želi EU spodbuditi napredek na prednostnih področjih. Za strategijo in delovanje MOL na področju socialnega varstva je zlasti pomembna pobuda za boj proti revščini, ki je ključna »za zagotovitev socialne in teritorialne kohezije, tako da bodo imeli od rasti in novih delovnih mest korist vsi ljudje in da bodo ljudje, ki se spopadajo z

⁴ Leta 2008 je revščina ogrožala več kot 80 milijonov ljudi v EU (Evropska komisija 2010c).

revščino in socialno izključenostjo, lahko dostojno živeli in se aktivno vključevali v družbo« (Evropska komisija 2010a, 6).

Slovenija se je skladno s cilji Strategije Evropa 2020 med drugim zavezala, da bo do leta 2020:

- dosegla 75 % zaposlenost,
- namenila 3 % BDP za raziskave in razvoj,
- zmanjšala zgodnji izpad iz šolanja na 5 %,
- dosegla vključitev 40 % ljudi v terciarno izobraževanje,
- za vsaj 40.000 zmanjšala število revnih in socialno izključenih. (Evropska komisija 2010b)

3. PRISTOJNOSTI IN NALOGE MESTNE OBČINE LJUBLJANA NA PODROČJU SOCIALNEGA VARSTVA

Storitve in programi socialnega varstva so namenjeni občankam in občanom, ki se znajdejo v socialni stiski, ter posameznim ranljivim skupinam, ki potrebujejo določene vrste podpore. Pri tem gre za materialno podporo ali podporo v obliki programov in storitev, v obliki svetovanj in informiranja, v skrajnih primerih pa tudi za namestitve.

Storitve in programi socialnega varstva se izvajajo v okviru mreže javne službe, ki jo zagotavljajo javni zavodi in zasebni zavodi, ki za izvajanje dejavnosti pridobijo koncesijo. Javno službo socialnega varstva na območju MOL izvajajo javni Zavod za oskrbo na domu Ljubljana (ustanoviteljica MOL), zasebni Zavod za socialno oskrbo Pristan (s koncesijo MOL za izvajanje storitve pomoč na domu), domovi za starejše občane, centri za socialno delo in varstveno-delovni centri. Vrzeli mreže javne službe v Ljubljani nadvse uspešno zapolnjujejo programi socialnega varstva mnogih nevladnih organizacij.

V skladu z zakonskimi predpisi MOL na področju socialnega varstva opravlja upravne, strokovne in razvojne naloge, ki jih navajamo v nadaljevanju.

3.1. Pravna podlaga za delovanje Mestne občine Ljubljana na področju socialnega varstva

- Statut Mestne občine Ljubljana (Uradni list RS, št. 66/07 – uradno prečiščeno besedilo in 15/12),
- Zakon o socialnem varstvu – ZSV (Uradni list RS, št. 3/07 - uradno prečiščeno besedilo, 23/07 - popr., 41/07 - popr., 61/10 – ZSVarPre, 62/10 - ZUPJS in 57/12),
- Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev – ZUPJS (Uradni list RS, št. 62/10, 40/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 - ZPCP-2D in 14/13),
- Zakon o socialno varstvenih prejemkih – ZSVarPre (Uradni list RS, št. 61/10, 40/11, 110/11 - ZDIU12, 40/12 – ZUJF in 14/13),
- Zakon o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 79/09, 51/10 in 40/12 - ZUJF),
- Zakonu o financiranju občin – ZFO-1 (Uradni list RS, 123/06, 101/07 – odl. US, 57/08, 94/10 – ZIU, 36/11 in 40/12),
- Uredba o merilih za določanje oprostitev pri plačilih socialnovarstvenih storitev (Uradni list RS, št. 110/04, 124/04, 114/06 – ZUTPG, 62/10 – ZUPJS in 40/11 – ZUPJS-A),
- Pravilnik o metodologiji za oblikovanje cen socialnovarstvenih storitev (Uradni list RS, št. 87/06, 127/06, 8/07, 51/08, 5/09 in 6/12),

- Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev (Uradni list RS, št. 45/10, 28/11 in 104/11),
- Odlok o ustanovitvi Zavoda za oskrbo na domu Ljubljana (Uradni list RS, št. 18/08 – uradno prečiščeno besedilo in 106/11),
- Sklep o subvenciji cene storitve pomoč na domu (Uradni list RS, št. 106/11),
- Odlok o denarni pomoči (Uradni list RS, št. 18/08 - uradno prečiščeno besedilo in 4/12),
- Odločba o podelitvi koncesije za opravljanje javne službe socialno varstvene storitve pomoč družini na domu v MOL Zavodu Pristan (št. 122-220/2008-33 z dne 17. 9. 2009).

3.2. Izvajanje zakonskih obveznosti in drugih nalog Mestne občine Ljubljana na področju socialnega varstva

3.2.1. Pomoč družini na domu

Po Zakonu o socialnem varstvu so mrežo javnih služb za pomoč družini na domu dolžne zagotavljati občine. Po Zakonu o socialnem varstvu (11. in 15. člen) pomoč družini na domu predstavlja eno od oblik pomoči v okviru socialnovarstvene storitve pomoč družini in obsega »socialno oskrbo upravičenca v primeru invalidnosti, starosti ter v drugih primerih, ko ta lahko nadomesti institucionalno varstvo« (npr. v primeru kronične, dolgotrajne bolezni).

Pomoč družini na domu kot oblika socialne oskrbe se izvaja na domu uporabnika oziroma uporabnice, obsega pa različne oblike organizirane praktične pomoči, s katerimi upravičencem in upravičenkam vsaj za določen čas nadomesti potrebo po institucionalnem varstvu v zavodu, v drugi družini ali v drugi organizirani obliki (MDDSZ 2012).

Storitev po Pravilniku o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev obsega naslednje sklope opravil:

- Pomoč pri temeljnih dnevni opravilih, kamor sodijo naslednja opravila: pomoč pri oblačenju ali slačenju, pomoč pri umivanju, hranjenju, opravljanju osnovnih življenjskih potreb, vzdrževanje in nega osebnih ortopedskih pripomočkov.
- Gospodinjsko pomoč, kamor sodijo naslednja opravila: prinašanje enega pripravljene obroka ali nabava živil in priprava enega obroka hrane, pomivanje uporabljene posode, osnovno čiščenje bivalnega dela prostorov z odnašanjem smeti, postiljanje in osnovno vzdrževanje spalnega prostora.
- Pomoč pri ohranjanju socialnih stikov, kamor sodijo naslednja opravila: vzpostavljanje socialne mreže z okoljem, s prostovoljci in s sorodstvom, spremljanje upravičenca pri opravljanju nujnih

obveznosti, informiranje ustanov o stanju in potrebah upravičenca ter priprava upravičenca na institucionalno varstvo.

V MOL storitev pomoč družini na domu izvajata javni zavod Zavod za oskrbo na domu Ljubljana in zasebni izvajalec Zavod za socialno oskrbo Pristan, ki mu je MOL podelila koncesijo.

MOL v okviru zakonske naloge zagotavljanja mreže javne službe pomoči družini na domu:

- Zagotavlja sredstva za subvencioniranje stroškov storitve v višini 80 % stroškov storitve za vse uporabnice in uporabnike⁵;
- zagotavlja sredstva za (do)plačevanje storitve pomoč družini na domu uporabnicam in uporabnikom, ki jim je bila pri pristojnem centru za socialno delo izdana odločba, s katero so delno ali v celoti oproščeni plačila storitve;
- vodi postopke podeljevanja koncesij za storitev pomoč družini na domu na svojem območju;
- spremlja delovanje javnega zavoda Zavoda za oskrbo na domu Ljubljana v skladu z ustanovitvenimi akti in delo zasebnega izvajalca Zavoda za socialno oskrbo Pristan v skladu s koncesijsko pogodbo;
- nastopa kot stranka v zapuščinskih postopkih po upravičencih in upravičenkah, ki jim je MOL (do)plačevala storitev.

3.2.2. Doplačila oskrbnih stroškov za občanke in občane v institucionalnem varstvu v socialnovarstvenih zavodih

Naslednja naloga občine v skladu z Zakonom o socialnem varstvu je financiranje storitve institucionalnega varstva oziroma stroškov oskrbe v zavodih za odrasle (domovi za starejše in posebni socialnovarstveni zavodi), kadar je upravičenec oziroma upravičenka ali drug zavezanec oziroma zavezanka delno ali v celoti oproščen/-a plačila.

MOL v povezavi s to zakonsko nalogo opravlja naslednje naloge:

- Zagotavlja sredstva za (do)plačila oskrbnih stroškov v socialnovarstvenih zavodih za odrasle (domovi za starejše in posebni socialnovarstveni zavodi), ki so deloma ali v celoti oproščeni plačil;
- nastopa kot stranka v zapuščinskih postopkih po upravičencih in upravičenkah, ki jim je MOL (do)plačevala oskrbne stroške.

⁵Subvencioniranje stroškov storitve poteka na osnovi Sklepa o subvenciji storitve pomoč družini na domu (Uradni list RS, št. 106/11). Zakon o socialnem varstvu v 99. členu sicer določa, da morajo občine storitev financirati najmanj v višini 50 % subvencije k ceni storitve.

3.2.3. Financiranje pravice do izbire družinskega pomočnika

Zakon o socialnem varstvu občinam nalaga financiranje plače oziroma nadomestila plače, vključno s prispevki, družinski pomočnici oziroma pomočniku (v nadaljnjem besedilu: družinski pomočnik).

Pravica do izbire družinskega pomočnika je namenjena polnoletnim osebam s težko motnjo v duševnem razvoju in težko gibalno oviranim osebam, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju vseh osnovnih življenjskih potreb.

Pravice družinskega pomočnika se financirajo iz dodatka za tujo nego in pomoč oziroma iz dodatka za pomoč in postrežbo s sredstvi invalidne osebe, ki potrebuje družinskega pomočnika, in s sredstvi prispevka zavezank oziroma zavezancev. Kadar ta sredstva ne zadostujejo, mora razliko doplačati občina, in sicer na podlagi odločbe, ki jo izda center za socialno delo.

MOL v okviru te naloge:

- Zagotavlja sredstva za plačilo družinskega pomočnika;
- nastopa kot stranka v zapuščinskih postopkih po upravičencih in upravičenkah, katerim je MOL (do)plačevala pravico do družinskega pomočnika.

3.2.4. Zagotavljanje denarnih pomoči

MOL na osnovi Odloka o denarni pomoči ter ob uporabi Zakona o socialno varstvenih prejemkih socialno šibkejšim občankam in občanom zagotavlja denarno pomoč. Do denarne pomoči iz proračuna MOL so upravičeni občani in občanke, ki so brez lastnega dohodka ali pa z lastnim dohodkom ne dosegajo minimalnega dohodka za posameznega družinskega člana po zakonu, ki ureja socialnovarstvene prejemke, pa tudi tisti, ki do 30 % presegajo minimalni dohodek.

Denarne pomoči MOL so namenjene:

- pomoči pri premostitvi trenutne materialne ogroženosti,
- delnemu kritju stroškov ob začetku novega šolskega leta za otroke v osnovni in v srednji šoli,
- kritju stroškov šole v naravi, letovanj/zimovanj osnovnošolcem,
- kritju stroškov kosil za otroke v osnovni in srednji šoli, kjer je organizirana prehrana,
- kritju stroškov kosil za občanke in občane nad 65 let,
- pomoči ob rojstvu otroka.

Osnovni znesek denarne pomoči MOL znaša 190 EUR, pomoč ob rojstvu otroka se upravičencem oziroma upravičenkam dodeli v dvakratni višini osnovnega zneska denarne pomoči, v primerih iz 3., 4. in 5. alineje prejšnjega odstavka pa se denarna pomoč dodeli v višini cene storitve.

MOL v okviru te naloge:

- Zagotavlja sredstva za denarne pomoči;
- pripravlja, sklepa in izvaja naloge v skladu s pogodbami, sklenjenimi s centri za socialno delo na območju MOL, ki v skladu z Odlokom o denarni pomoči vodijo postopek na prvi stopnji in odločajo o dodelitvi denarnih pomoči MOL;
- na osnovi odločb o dodelitvi denarnih pomoči MOL, ki jih pripravijo centri za socialno delo, izplačuje denarne pomoči.

3.2.5 Sofinanciranje socialnovarstvenih programov nevladnih organizacij in javnih zavodov na osnovi javnih razpisov

S pomočjo rednih letnih javnih razpisov pod nazivom *Ljubljana – zdravo mesto* MOL sofinancira socialnovarstvene programe nevladnih organizacij in javnih zavodov. Programi (tako kurativni kot preventivni), ki so namenjeni najranljivejšim posameznicam, posameznikom in skupinam, vsebinsko dopolnjujejo mrežo storitev javne službe. Pogodbe z organizacijami, izbranimi na javnih razpisih, se sklepajo bodisi za eno bodisi za tri leta. Namen večletnih pogodb je organizacijam omogočiti čim bolj stabilno sofinanciranje in tako zagotoviti neprekinjeno izvajanje programov in storitev za Ljubljančanke in Ljubljančane.

MOL v okviru te naloge:

- Zagotavlja sredstva za sofinanciranje programov nevladnih organizacij in javnih zavodov na osnovi javnih razpisov;
- načrtuje, pripravlja in izvaja javne razpise za sofinanciranje teh programov;
- sklepa pogodbe o sofinanciranju;
- spremlja in nadzira njihovo izvajanje.

4. POROČILO O URESNIČEVANJU STRATEGIJE RAZVOJA SOCIALNEGA VARSTVA V MESTNI OBČINI LJUBLJANA OD 2007 DO 2011

Konec leta 2011 se je iztekla Strategija razvoja socialnega varstva v MOL, ki je določala usmeritve in cilje MOL na področju socialnega varstva za obdobje od leta 2007 do 2011. Cilji strategije so bili določeni na osnovi potreb, prepoznanih v različnih raziskavah in pri izvajalcih programov, namenjenih posameznim ciljnim skupinam.

Pri starejših so bili cilji strategije usmerjeni v ohranjanje aktivnosti starejših ter sodelovanje občine pri širitvi mreže domske oskrbe in oskrbovanih stanovanj, pri mladih v razvoj novih oblik pomoči, pri ženskah in otrocih z izkušnjo nasilja pa v odpiranje novih varnih hiš in osveščanje javnosti o nesprejemljivosti vseh oblik nasilnega vedenja. Za ljudi s težavami v duševnem zdravju so bile v ospredju skupnostne oblike pomoči, na področju prepovedanih drog širitev mreže dnevni centrov, na področju zlorabe alkohola pa podpora novim programom. Podobno so bili cilji pri problematiki motenj hranjenja usmerjeni v iskanje novih preventivnih in svetovalnih programov. Za ljudi z različnimi oblikami oviranosti so bile prioriteta vse vrste podpor, ki prispevajo k njihovem čim bolj neodvisnemu življenju. Na področju brezdomstva so usmeritve narekovale večanje kapacitet v zavetiščih za brezdomke in brezdomce, večja pozornost je bila namenjena tudi vse bolj pereči problematiki inkluzije imigrantk in imigrantov ter Rominj in Romov, predvsem v obliki programov učenja slovenščine in učne pomoči za predšolske ter šoloobvezne otroke.

V nadaljevanju sledi podrobnejše poročilo o uresničevanju ciljev pretekle strategije po posameznih vsebinah. Poleg obdobja, na katerega se je nanašala strategija (2007–2011), so vanj vključeni tudi podatki za leto 2012. Poročilo temelji na evalvaciji socialnovarstvenih programov (Inštitut za družbeno kreativnost 2011) in na podatkih Oddelka za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL.

4.1. Storitve in programi, namenjeni starejšim

Pri delu s starejšimi in za starejše je MOL zagotovo primer dobre prakse. V preteklem obdobju so se zgodili premiki tako pri institucionalnem varstvu kot pri zagotavljanju storitve pomoči na domu, uspešno pa so se razvijale in širile tudi nove oblike programov, kot so npr. dnevni centri aktivnosti za starejše. Kot posvetovalno telo župana v MOL deluje tudi Svet za vprašanja starejših občanov v MOL.

4.1.1. Pomoč družini na domu

Do decembra 2009 je pomoč družini na domu v okviru socialnovarstvene storitve pomoč družini kot edini izvajalec zagotavljal Zavod za oskrbo na domu Ljubljana (ZOD), javni zavod MOL. Z namenom širitve mreže te storitve je MOL na osnovi javnega razpisa podelila koncesijo za izvajanje pomoči družini na domu zasebni organizaciji – Zavodu za socialno oskrbo Pristan.

Tabela 2: Storitve pomoč družini na domu – število opravljenih ur in število uporabnic/uporabnikov v obdobju od leta 2007 do 2012

	2007		2008		2009		2010		2011		2012	
	Št. ur	Št. upor.	Št. ur	Št. upor.	Št. ur	Št. upor.	Št. ur	Št. upor.	Št. ur	Št. upor.	Št. ur	Št. upor.
ZOD Ljubljana	114.100	1.010	125.000	1.060	127.700	1.044	127.600	985	129.700	968	122.977	1.001
Zavod Pristan	0	0	0	0	219	13	10.844	150	18.972	158	21.037	160
SKUPAJ	114.100	1.010	125.000	1.060	127.919	1.057	138.444	1.135	148.672	1.126	144.014	1.161

Vir: Oddelek za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL.

Tabela 3: Storitve pomoč družini na domu – sredstva MOL v EUR v obdobju od leta 2007 do 2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ZOD Ljubljana	1.738.501	1.802.226	1.877.645	1.895.358	1.932.953	2.017.239
Zavod Pristan	0	0	0	108.038	213.951	285.648
SKUPAJ	1.738.501	1.802.226	1.877.645	2.003.396	2.146.904	2.302.887

Vir: Oddelek za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL.

4.1.2. Doplačila oskrbnih stroškov za občanke in občane v institucionalnem varstvu v socialnovarstvenih zavodih

Za storitve institucionalnega varstva v domovih za starejše je v celoti pristojno Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, ki je bodisi ustanovitelj doma za starejše (v tem primeru gre za javni zavod) ali pa za izvajanje storitve podeli koncesijo, pri čemer v javnem razpisu natančno opredeli

območje, za katerega se koncesija razpisuje. Tudi zaradi številnih pobud ministrstvu in siceršnjega angažmaja MOL v obravnavani tematiki se je na osnovi podeljenih koncesij ministrstva skupno število posteljnih kapacitet za izvajanje storitve celodnevnega institucionalnega varstva v domovih za starejše na območju MOL v obdobju od 2007 povečalo za skupno 383 mest.

Oktober 2009 je vrata odprl Center starejših Trnovo (investitorja zasebnik Deos, d. d., in Javni stanovanjski sklad MOL). V istem obdobju je s koncesijo ministrstva začel delovati tudi zasebni Zavod župnije Trnovo – Karitas, Dom Janeza Krstnika, v decembru 2012 pa še Center starejših Črnuče, ponovno zasebnega investitorja Deos, d. d.

Na območju MOL deluje 9 domov za starejše s skupno kapaciteto 2.294 postelj (stanje konec leta 2012), in sicer:

- DSO Bežigrad: 228 postelj,
- Dom upokojencev Center, Tabor-Poljane: 505 postelj,
- DSO Moste-Polje: 212 postelj,
- DSO Šiška: 230 postelj,
- DSO Vič-Rudnik: 570 postelj,
- DSO Nove Fužine: 171 postelj,
- Center starejših Trnovo (lastnik Deos, d. d.): 156 postelj,
- Zavod župnije Trnovo – Karitas, Dom Janeza Krstnika: 65 postelj,
- Center starejših Črnuče (lastnik Deos, d. d.): 157 postelj.

V primerjavi z letom 2007, ko so domovi za starejše v Ljubljani nudili skupno 1.911 posteljnih kapacitet, so se te do konca leta 2012 povečale na 2.294.

Razpoložljivi podatki, ki jih MOL letno pridobi od Skupnosti socialnih zavodov Slovenije, kažejo, da je skupno število starejših občank in občanov MOL, ki so bivali v domovih za starejše, stalno naraščalo, in sicer:

- v letu 2007 je v vseh domovih za starejše v Sloveniji bivalo skupno 2.565 občank in občanov MOL (kar je predstavljalo 5,4 % občank in občanov MOL, starejših od 65 let), od tega v domovih za starejše na območju MOL 1.693,
- v letu 2008 je v vseh domovih za starejše v Sloveniji bivalo skupno 2.503 občank in občanov MOL (kar je predstavljalo 5,3 % občank in občanov MOL, starejših od 65 let), od tega v domovih za starejše na območju MOL 1.706,
- v letu 2009 je v vseh domovih za starejše v Sloveniji bivalo skupno 2.983 občank in občanov MOL (kar je predstavljalo 6,3 % občank in občanov MOL, starejših od 65 let), od tega v domovih za starejše na območju MOL 1.885,

- v letu 2010 je v vseh domovih za starejše v Sloveniji bivalo skupno 3.083 občank in občanov MOL (kar je predstavljalo 6,5 % občank in občanov MOL, starejših od 65 let), od tega v domovih za starejše v MOL 1.891,
- v decembru 2011 je v vseh domovih za starejše v Sloveniji bivalo skupno 3.105 občank in občanov MOL, kar je predstavljalo 6,4 % občank in občanov MOL, starejših od 65 let⁶.

Ena izmed oblik institucionalnega varstva, ki je na voljo starejšim, je tudi dnevno varstvo. V okviru dnevnega varstva starejših, ki se večinoma izvaja v domovih za starejše, se v dnevnem času zagotavljajo različne storitve predvsem za tiste starejše, ki potrebujejo več oskrbe in nege zaradi različnih bolezni, tudi demence, ali zaradi zmanjšane samostojnosti pri vsakodnevnih opravilih. Trenutno v MOL deluje nekaj centrov za dnevno varstvo, denimo v Domu starejših občanov Ljubljana Šiška in v Domu starejših občanov Ljubljana Moste-Polje, v Domu starejših občanov Fužine in v Domu starejših občanov Ljubljana Vič-Rudnik v enoti Kolezija.

Lokalne skupnosti so po Zakonu o socialnem varstvu dolžne (do)plačevati oskrbo v institucionalnem varstvu tako v celodnevnem kot v dnevnem varstvu za tiste občanke in občane, ki s svojimi prihodki oziroma prihodki zavezank in zavezancev ne zmorejo plačevati polne cene oskrbe. Za vodenje evidenc o (do)plačilih stroškov socialnovarstvenih storitev, ki spadajo v pristojnost občine, je MOL leta 2008 začela uporabljati poseben računalniški program. Računalniško vodeni podatki o (do)plačilih MOL za posamezne upravičenke in upravičence (skladno z odločbami centrov za socialno delo o oprostitvah plačil) predstavljajo izhodišče občini za uveljavljanje terjatev v zapuščinskih postopkih po umrlih upravičenkah in upravičencih.

Čeprav sistemske rešitve (še) ni, k uresničevanju naloge (do)plačil oskrbe v institucionalnem varstvu štejemo tudi podporo MOL programu za oskrbo umirajočih v hiši hospic. Prva in do sedaj edina hiša hospic v Sloveniji je na Hradskega cesti v Ljubljani in je v lasti Javnega stanovanjskega sklada MOL (gradnja je bila zaključena leta 2010). Oskrbo umirajočih v hiši hospic izvaja Slovensko društvo HOSPIC. Žal kljub stalnim prizadevanjem MOL in zagotovilom Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve ter Ministrstva za zdravje do marca 2013 za opravljanje storitve institucionalnega varstva v hiši hospic še ni bila podeljena koncesija. Z njo bi, podobno kot za ostale oblike institucionalnega varstva, sistemsko rešili vprašanje obsega in načina (do)plačevanja storitve. Dokler te rešitve ni, ostaja izvajanje storitve v hiši hospic predmet donacij, prispevkov uporabnikov ter sofinanciranja MOL prek javnih razpisov.

⁶ Zaradi spremenjenega načina obdelave poročil izvajalcev je MOL za leto 2011 od Skupnosti socialnih zavodov Slovenije pridobila le podatke o skupnem številu starejših občank in občanov MOL, ki so bivali v domovih za starejše, ne pa tudi podatka o tem, koliko od njih je bivalo v domovih za starejše na območju MOL.

Tabela 4: Sredstva MOL (v EUR) za (do)plačilo oskrbe v domovih za starejše ter število občank in občanov MOL, ki jim je MOL (do)plačevala oskrbo v domovih za starejše v obdobju od 2007 do 2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sredstva MOL (v EUR)	1.077.322	1.328.218	1.724.429	1.923.497	2.202.009	2.345.905
Število občank in občanov MOL	346	355	396	406	446	460

Vir: Oddelek za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL.

Novejša oblika bivanja za starejše, ki pa se zaradi nedorečenih predpisov slabo razvija, so oskrbovana stanovanja. V Ljubljani je bilo konec leta 2012 poleg oskrbovanih stanovanj, ki jih za prodajo ponujajo zasebni investitorji (npr. Mijaks investicije, d. o. o. v Murglah in drugi), v uporabi tudi 72 neprofitnih najemnih oskrbovanih stanovanj, katerih lastnik je Javni stanovanjski sklad MOL (12 v Murglah in 60 v Trnovem). Najemna oskrbovana stanovanja JSS MOL se oddajajo v najem preko javnih razpisov.

Sočasno z večanjem kapacitet v domovih za starejše in v oskrbovanih stanovanjih se je na osnovi potreb starejših v urbanem okolju razširila tudi mreža dnevnih centrov aktivnosti za starejše, katerih delovanje MOL sofinancira prek javnih razpisov. Konec leta 2011 je na območju MOL delovalo 7 tovrstnih centrov, eden izmed njih je namenjen tudi starejšim gluhim, naglušnim in gluhoslepim. Centri predstavljajo središča druženja starejših v lokalnih okoljih, pri čemer ima osrednjo vlogo družabništvo z možnostjo vključevanja starejših v različne aktivnosti (rekreacijske, kulturno-ustvarjalne, izobraževalne, ipd.).

V ostalih programih za starejše, ki jih MOL sofinancira na osnovi vsakoletnih javnih razpisov, je bilo starejšim na voljo osebno in telefonsko svetovanje ter svetovanje po elektronski pošti, programi pa so vključevali tudi številne aktivnosti, katerih namen je spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja in povezovanja (družabništvo, medgeneracijske skupine, ipd.). Med sofinanciranimi socialnovarstvenimi programi so bili tudi preventivni program za zmanjšanje padcev med starejšimi, program za krepitev duševnega zdravja in preventivo depresije med starejšimi ter program za starejše s parkinsonizmom.

V MOL se pri socialnem varstvu v veliki meri posvečamo tudi osveščanju občank in občanov, najpogosteje s publiciranjem raznovrstnih brošur in zgibank. Med drugim je MOL leta 2010 izdala zloženko *Za starejše – o organizacijah in storitvah, ki se izvajajo v Mestni občini Ljubljana*, katere namen je bil informiranje starejših o storitvah in programih, ki so jim na voljo v mestu oziroma občini. Zloženka je bila zelo dobro sprejeta, zato smo jo leta 2012 vsebinsko posodobili in izvedli ponatis. Še več informacij o aktivnostih MOL, katerih namen je, da bi se starejši dobro počutili doma in starost

preživel karseda kakovostno in polno, pa je zbranih v publikaciji *Zdravo staranje – Izziv za Mestno občino Ljubljana*, izdani leta 2008.

4.2. Programi, namenjeni otrokom in mladim

Aktivnosti nevladnih organizacij na področju socialnega varstva, ki jih je MOL z namenom izboljšanja položaja otrok in mladih v preteklem obdobju sofinancirala, so zajemale predvsem osebno svetovanje, individualno delo in podporo družinam, telefonsko in spletno svetovanje, delavnice in predavanja, treninge socialnih veščin, ulično delo, projektno delo na področju socialno izključenih, pristočasne aktivnosti, počitniške programe in tabore.

Velik del sredstev MOL, namenjenih sofinanciranju socialnovarstvenih programov za mlade, je bil leta 2008 z Oddelka za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL prerazporejen na oddelek Mestne uprave MOL, pristojen za predšolsko vzgojo in izobraževanje. Sofinanciranje skupnostnih programov za mlade, ki jih kot dopolnilne programe izvajajo zlasti centri za socialno delo, je bilo tako preneseno na Urad za mladino pri Oddelku za predšolsko vzgojo in izobraževanje Mestne uprave MOL.

4.3. Programi, namenjeni ženskam in otrokom, ki doživljajo nasilje

Finančna podpora in s tem povezane aktivnosti MOL pri reševanju problematike nasilja nad ženskami so bile v preteklem petletnem obdobju usmerjene predvsem v širitev mreže varnih hiš. Do leta 2007 sta na območju MOL delovali 2 varni hiši z možnostjo namestitve 13 žensk z 22 otroki, leta 2012 pa je varen prostor v 4 varnih hišah (pri tem nista upoštevana namestitveni program za žrtve trgovine z ljudmi in varna hiša za aktivne uporabnice nedovoljenih drog, ki so žrtve nasilja) lahko našlo 25 žensk z 28 otroki.

V MOL od leta 2001 deluje tudi edini krizni center za ženske in otroke, ki so žrtve nasilja, v Sloveniji. Ta omogoča takojšen umik iz nasilne situacije in varno namestitev ter od leta 2005 deluje vse dni v letu, 24 ur dnevno in sprejme 16 žensk z otroki.

V preteklem petletnem obdobju, t.j. do vključno leta 2011, je MOL sofinancirala tudi program, ki zagotavlja žrtvam trgovine z ljudmi krizno namestitev in namestitev v varnem prostoru. Ta sprejme 6 oseb.

Poleg navedenih so bili v Ljubljani ženskam, ki doživljajo nasilje, na voljo tudi programi za osebno, telefonsko in spletno svetovanje ter skupine za samopomoč in podporne skupine. Povzročiteljem nasilja so bili na voljo osebno, telefonsko in svetovanje po spletu ter predavanja.

Z zavedanjem, da je nasilje nad ženskami pereč družbeni problem in ne osebna zadeva posameznice, ki se z njim srečuje, je MOL leta 2010 izdala brošuro z naslovom *365 dni boja proti nasilju nad ženskami v Ljubljani*. Z namenom informiranja in osveščanja javnosti je v brošuro zajet pregled aktivnosti na področju preprečevanja in lajšanja posledic nasilja nad ženskami.

4.4. Programi in storitve, namenjeni ljudem s težavami v duševnem zdravju

Ljudem s težavami v duševnem zdravju so bili v preteklem obdobju na voljo različni programi in aktivnosti, ki so jim omogočali življenje izven institucij in kakovostnejše vključevanje v skupnost in družbo. Na dveh lokacijah v Ljubljani so se lahko vključili v dnevni center.

Dostopna sta jim bila svetovanje in informiranje, ki sta se izvajala tudi po telefonu in spletu. Poleg individualnega so bili na voljo skupinsko svetovanje, treningi socialnih veščin ter predavanja v obliki psihoedukacije ter skupine za samopomoč. Ljudem s težavami v duševnem zdravju je bilo na voljo tudi zagovorništvo.

Podobno kot pri starejših v institucionalnem varstvu je občina tudi tukaj v skladu z zakonom dolžna (do)plačevati stroške oskrbe v posebnih socialnovarstvenih zavodih za občanke in občane, ki s svojimi prihodki oziroma s prihodki zavezancev/zavezank ne zmorejo plačila polne cene oskrbe.

Tabela 5: Sredstva MOL (v EUR) za (do)plačilo oskrbe v posebnih socialnovarstvenih zavodih ter število občank in občanov MOL, ki jim je MOL (do)plačevala oskrbo v posebnih socialnovarstvenih zavodih v obdobju od 2007 do 2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sredstva MOL	1.898.126	2.151.769	2.516.873	2.419.476	2.966.755	2.909.014
Število uporabnic/uporabnikov	285	296	303	303	310	306

Vir: Oddelek za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL.

4.5. Programi, namenjeni ljudem z različnimi oblikami zasvojenosti

4.5.1. Programi, namenjeni ljudem s težavami zaradi uporabe in/ali z zasvojenostjo z nedovoljenimi drogami

V preteklem obdobju so v Ljubljani delovali trije dnevni centri za aktivne uporabnice in uporabnike nedovoljenih drog, kar je več, kot je določal cilj. Tako je poleg dnevnega centra v Zupančičevi jami, ki deluje od leta 2005, in dnevnega centra »zaprtega tipa«, ki je deloval v okviru zavetišča za brezdomne uporabnice in uporabnike nedovoljenih drog na Vošnjakovi ulici od leta 2005 do leta 2011, leta 2010 začel delovati tudi dnevni center na Petkovškovem nabrežju, v samem centru mesta.

V okviru programov socialne rehabilitacije so bili uporabnicam in uporabnikom na voljo osebno, telefonsko in spletno svetovanje, možnost vključitve v dnevni center in terapevtsko skupnost, njihovim bližnjim pa terapija za družinske člane ter skupine za samopomoč.

Na voljo so bili nastanitveni pripravljalni center pred vstopom v komuno, nastanitev v programu reintegracije, skupinska obravnava abstinentk in abstinentov, socialna rehabilitacija s pomočjo konja ter prostočasne aktivnosti.

Za aktivne uporabnice in uporabnike nedovoljenih drog je pomembno tudi terensko delo, ki se je izvajalo po ulicah in na mestih, kjer se ti zadržujejo, ter na plesnih prireditvah. Program zamenjave pribora za injiciranje se je izvajal tako v dnevni centrih kot pri terenskem delu. V okviru programa zmanjševanja škodljivih posledic uporabe plesnih drog so bili mladim na voljo spletni forum, stalna informacijska točka ter terenska ekipa za nudenje podpore in pomoči na plesnih prireditvah. Svetovalno delo za uporabnice in uporabnike nedovoljenih drog je potekalo tudi v zaporih.

V Ljubljani že od leta 2003 deluje zavetišče za brezdomne uporabnice in uporabnike nedovoljenih drog, od leta 2010 pa tudi varna hiša za aktivne uporabnice nedovoljenih drog, ki so žrtve nasilja.

4.5.2. Programi, namenjeni ljudem s težavami zaradi uživanja in/ali z zasvojenostjo z alkoholom

V preteklem obdobju je bil med mladimi v Ljubljani zelo dobro sprejet nov program brezplačnega oziroma subvencioniranega prevoza s taksijem, katerega cilj je zmanjšati število prometnih nesreč zaradi vožnje pod vplivom alkohola. V projekt se je v prvem letu vključilo skoraj 550 mladih v starosti od 16 do 30 let, v letu 2011 pa so izdali že 1093 članskih izkaznic.

Prav tako je bilo v celotnem preteklem obdobju na voljo informiranje in svetovanje (telefonsko, spletno in osebno) ter terapevtsko delo in družinsko svetovanje. Ljudje, ki se srečujejo s posledicami škodljive rabe alkohola, so se lahko vključili v različne terapevtske skupine in skupine za samopomoč. Izvajale so se tudi prostočasne aktivnosti, tabori ter predavanja in delavnice.

V letu 2010 je bila zaključena tudi *Raziskava o značilnostih uporabe alkohola med učenci ljubljanskih osnovnih šol in iskanje odgovorov za preprečevanje in zmanjševanje tveganj*, ki jo je po naročilu MOL izvedla Fakulteta za socialno delo. Njeni izsledki kažejo, da kljub visokemu zavedanju tveganja mladi ne bodo vedno ravnali premišljeno, saj odločitve o ravnanjih niso odvisne le od zavedanja tveganja, ampak tudi od konkretnih možnosti in spletov okoliščin. Nujno je intenzivirati stik z mladimi in ostalo skupnostjo skozi skupnostne akcije, uporabljati raziskovanje in terensko delo, vzpostaviti zaupen in enakopraven odnos ter mladim z refleksijo vsakdanjih situacij omogočiti izkušnje, da bodo v ključnih trenutkih sprejemali dobre odločitve. Te bodo mogoče le takrat, ko bodo mladi prepoznali in razumeli situacije in možne posledice ter ko bodo imeli dostop do virov, da bodo tveganja lahko regulirali.

4.5.3. Programi, namenjeni ljudem s težavami zaradi motenj hranjenja

Mreža organizacij in programov, ki nudijo psihosocialno podporo osebam z motnjo hranjenja, se kljub rednim pobudam z razpisanimi sredstvi MOL v preteklem obdobju žal ni razširila. Dejavnosti, ki so bile na voljo osebam z motnjo hranjenja, so obsegale osebno svetovanje in individualne terapije, telefonsko svetovanje ter svetovanje po elektronski in klasični pošti, skupine za samopomoč in terapevtske skupine ter skupine za bližnje, preventivne delavnice po osnovnih šolah in prostočasne aktivnosti. Naštete dejavnosti sta izvajali dve nevladni organizaciji.

Z namenom izboljšanja oziroma širjenja programov podpore je MOL leta 2009 naročila pregled obstoječe mreže pomoči in evalvacijo programov, namenjenih osebam z motnjo hranjenja. Izsledki raziskave *Motnje hranjenja, kdo in kakšno pomoč nudi v Ljubljani* (Hafner in drugi 2009) so pokazali, da je ponudba programov za osebe z motnjami hranjenja tako na področju nevladnih organizacij kot na področju zdravstvenih storitev na sekundarni (specialistični) ravni v MOL premajhna, kar vodi v podaljševanje čakalnih dob in s tem slabo dostopnost. Uporabniki, ki delo izvajalskih organizacij na tem področju pozitivno ocenjujejo, si želijo predvsem pogostejših in daljših obravnav.

4.6. Programi in storitve, namenjene ljudem, ki se srečujejo s tveganji za nastanek revščine in brezdomstva ter njihovimi posledicami

Delo pri lažšanju posledic brezdomstva je bilo v preteklem obdobju pretežno usmerjeno v večanje kapacitet v zavetiščih za brezdomne in dnevnih centrih. Do leta 2009 se je dejavnost zavetišča za

brezdomne, ki jo je sofinancirala MOL, odvijala samo v okviru programa Centra za socialno delo Ljubljana Center. V omenjenem zavetišču delujeta dve enoti. Ena je zaprtega tipa, kar pomeni, da je za vključitev vanjo potrebna odločba centra za socialno delo. V njej lahko biva 28 posameznikov in posameznic. Poleg namestitve čez noč je v tej enoti možno zadrževanje tudi skozi dan. Uporabnikom in uporabnicam je namenjen dnevni prostor, zaposleni v zavetišču jim nudijo pomoč pri urejanju različnih zadev (npr. ureditev osebnih dokumentov ali obveznega zdravstvenega zavarovanja) in svetovanje, za vzdrževanje osebne higiene je na voljo sanitarni prostor, enkrat dnevno pa zavetišče zagotavlja topel obrok. Druga enota je odprtega tipa, za njeno uporabo ni potrebna odločba centra za socialno delo, sprejme pa lahko 18 posameznikov in posameznic. Deluje v štirih montažnih enotah, od katerih je ena sanitarna, ki so za prenočitev na voljo med 20. uro zvečer in 8. uro zjutraj naslednjega dne. V razdeljevalnici hrane, ki je prav tako odprtega tipa, je vsak dan med 11. in 13. uro možno dobiti topel obrok. Leta 2012 je izvajalec poročal o do 120 razdeljenih obrokih dnevno.

Od leta 2008 se v Ljubljani izvaja program z nazivom Individualizirana in celovita nastanitvena podpora brezdomnim ljudem (resettlement) kot prehod v samostojno bivanje. Program je namenjen vzpostavljanju novih nastanitvenih možnosti za brezdomne in vključuje priprave na samostojno bivanje ter strokovno nastanitveno podporo. V letu 2012 se je program izvajal v petih stanovanjih in v eni stanovanjski hiši, kjer je bilo lahko hkrati nastanjenih 22 uporabnic in uporabnikov.

Leta 2009 je bilo odprto tudi zavetišče za brezdomne v Plečnikovem podhodu, ki zavetišče nudi 7 brezdomnim.

Brezdomnim uporabnikom in uporabnicam prepovedanih drog je bilo v preteklem petletnem obdobju namenjeno posebno zavetišče s programom, prilagojenim njihovim potrebam.

V zadnjem letu trajanja strategije (2011–2012) je bilo v vseh navedenih namestitvenih programih za brezdomne, za katere večino sredstev zagotavlja MOL, na voljo 91 ležišč. V prostorih MOL, ki bi jih lahko hitro preuredili v začasno zavetišče, je bilo za primer izrednih vremenskih razmer s hudim mrazom mogoče zagotoviti še nekaj deset dodatnih ležišč. Kljub nizkim zimskim temperaturam to do sedaj še ni bilo potrebno.

Poleg dejavnosti zavetišč za brezdomne je MOL v preteklem obdobju sofinancirala tudi druge programe, namenjene brezdomkam in brezdomcem, kot tudi tistim, ki se srečujejo s hudo revščino in drsijo v brezdomnost. Nevladni organizaciji sta zagotavljali dva dnevna centra, kjer so se uporabniki in uporabnice lahko zadrževali čez dan. Na voljo so imeli možnost pridobitve oblačil in obutve, v enem od dnevnih centrov ter v nekaterih drugih sofinanciranih programih pa tudi topel ali suh obrok.

Na voljo so bile kopalnice, kjer so uporabniki in uporabnice lahko poskrbeli za osebno higieno. Zanimiv je bil tudi program prodaje in soustvarjanja uličnega časopisa.

K lažšanju posledic revščine in brezdomstva je znatno pripomoglo tudi Območno združenje Rdečega križa Ljubljana, katerega delovanje MOL od uveljavitve dopolnitve Zakona o Rdečem križu Slovenije (Uradni list RS, št. 7/93 in 79/10) sofinancira s pomočjo neposredne pogodbe na osnovi letnega načrta dela. Družinam, posameznikom in posameznicam, ki se zaradi izrednih dogodkov znajdejo v materialno in socialno ogrožajočih razmerah s tveganjem za nastanek revščine, pomagajo z oskrbo z osnovnimi življenjskimi potrebščinami (prehranski paketi, higienski pripomočki, oblačila in obutev), brezdomnim pa v svojih prostorih na Viču nudijo možnost higienske oskrbe (tuširanje, higienski pripomočki, sveža oblačila).

MOL je poleg navedenih podpirala tudi delovanje dveh t. i. materinskih domov z možnostjo nastanitve 22 oseb. Materinski domovi so namenjeni materam z mladoletnimi otroki do 14. leta starosti, nosečnicam in ženskam, ki so v stanovanjski stiski in nimajo drugih možnosti bivanja. Poleg namestitve je uporabnicam v materinskih domovih na voljo tudi strokovna psihosocialna podpora za aktivno reševanje eksistenčnih težav.

4.6.1. Denarne pomoči za Ljubljančanke in Ljubljančane brez dohodka oziroma z nizkim dohodkom

V skladu z Odlokom o denarni pomoči so bili do denarne pomoči iz proračuna MOL upravičeni občani in občanke brez lastnega dohodka in tisti, ki z lastnim dohodkom niso dosegli minimalnega dohodka za posameznega družinskega člana po Zakonu o socialnem varstvu (od leta 2012 po Zakonu o socialno varstvenih prejemkih), pa tudi tisti, ki so do 30 % presegali minimalni dohodek.

Denarne pomoči so bile namenjene pomoči ob materialni ogroženosti, pomoči ob začetku šolskega leta, kritju stroškov šole v naravi oziroma letovanj, kritju stroškov kosil za otroke v osnovni in srednji šoli, kjer je organizirana prehrana, kritju stroškov kosil za občanke in občane nad 65 let in pomoči ob rojstvu otroka. Višina denarne pomoči je znašala 190 EUR, pomoč ob rojstvu otroka 380 EUR, v primerih kritja stroškov kosila in letovanja pa višino cene storitve.

Septembra 2010 je MOL izdala informativno zloženko *Pomoč v socialni stiski – o organizacijah in storitvah, ki se izvajajo v Mestni občini Ljubljana*, ki seznanja prebivalke in prebivalce MOL s pravicami v primeru socialne stiske. Zloženka bo leta 2013 zaradi sprememb zakonodaje o socialnem varstvu posodobljena in javno objavljena.

Takoj po poplavih, ki so Ljubljano prizadele septembra 2010, je župan MOL sprejel sklep o razdelitvi neposredne finančne pomoči socialno ogroženim Ljubljančanom in Ljubljančankam, ki so v poplavih utrpeli materialno škodo. Na osnovi sklepa župana je pomoč prejelo 219 gospodinjstev, za kar je MOL namenila 404.740 EUR.

Tabela 6: Sredstva MOL za denarne pomoči v obdobju od 2007 do 2012 (v EUR)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Denarne pomoči MOL	855.100	892.933	986.938	1.558.949	1.317.046	933.392

Vir: Oddelek za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL.

4.7. Programi in storitve, namenjene ljudem z različnimi oblikami oviranosti

Prizadevanja MOL za zagotavljanje dostopnosti javnih površin, zgradb v javni rabi, javnih storitev in prevozov v mestu ter za kakovostnejše življenje ljudi, ki se srečujejo z različnimi oblikami oviranosti, so bila v preteklem obdobju nagrajena z domačimi in tujimi priznanji.

Decembra 2009 je Zveza delovnih invalidov Slovenije MOL podelila listino Občina po meri invalidov. Ta je bila rezultat izvajanja raznolikih ukrepov za zagotavljanje enakih možnosti vseh občank in občanov, zbranih v Akcijskem načrtu za izenačevanje in uresničevanje enakih možnosti oseb z oviranostmi v Mestni občini Ljubljana za obdobje od 2008 do 2010.

Leta 2011 je MOL uspešno kandidirala tudi na mednarodnem nagradnem natečaju Evropske Komisije Access City Award 2012 za mesta, dostopna osebam z oviranostmi. Ljubljana se je v konkurenci 114 mest iz 23 evropskih držav uvrstila med 8 najboljših ter prejela posebno nagrado za krepitev dostopnosti prometa in z njim povezane infrastrukture.

Po izteku prvega akcijskega načrta je bil na Mestnem svetu MOL 30. 5. 2011 sprejet nov Akcijski načrt Ljubljana – občina po meri invalidov za obdobje od 2011 do 2012.

Z namenom informiranja in osveščanja javnosti je MOL maja 2010 izdala publikacijo *Ljubljana, občina po meri invalidov – odpravljamo ovire*. Vzpostavljena in javno dostopna je bila tudi spletna aplikacija Dostopna Ljubljana s podatki o dostopnosti različnih objektov v javni rabi na območju mesta Ljubljana.

S programom za neodvisno življenje (ta temelji na možnosti izbire med življenjem v instituciji in samostojnim življenjem) je bila uporabnicam in uporabnikom v celotnem preteklem obdobju na voljo osebna asistenca v obsegu do 24 ur dnevno.

Vsak delovni dan so bili uporabnicam in uporabnikom na voljo osebno svetovanje, individualna pomoč, spremstvo ter pomoč pri vsakodnevnih opravilih, različne delavnice, ipd.

Aktivna so bila tudi društva delovnih invalidov, ki imajo v MOL že dolgoletno tradicijo. V njihove t.i. socialne programe, ki jih je sofinancirala MOL, se je vključilo več kot 3.500 uporabnic in uporabnikov, zajemali pa so različne aktivnosti, npr. laično pravno svetovanje, šport in rekreacijo, umetniško ustvarjanje, svetovanje in pomoč pri nabavi medicinsko-tehničnih pripomočkov, prevoze, pomoč pri prilagajanju bivalnega okolja, organizacijo izletov in psihosomatske rehabilitacije.

V MOL kot posebno županovo posvetovalno telo deluje tudi Svet za odpravljanje arhitekturnih in komunikacijskih ovir. Svet je bil sicer ustanovljen že v preteklosti, njegovo delo pa je ponovno oživel po letu 2007 z imenovanjem novih članic in članov.

4.7.1. Pravica do izbire družinskega pomočnika, pomočnice

Polnoletnim osebam s težko motnjo v duševnem razvoju in težko gibalno oviranim osebam, ki potrebujejo pomoč pri opravljanju vseh osnovnih življenjskih potreb, je na podlagi Zakona o socialnem varstvu zagotovljena pravica do izbire družinskega pomočnika oz. pomočnice.

V skladu z Zakonom o socialnem varstvu in na podlagi odločb centrov za socialno delo je MOL namenjala sredstva za plače družinskih pomočnikov in pomočnic, kadar za njihovo kritje sredstva iz dodatka za tujo nego in pomoč oziroma dodatka za pomoč in postrežbo sredstva invalidne osebe ter prispevek zavezank oziroma zavezancev niso zadoščali.

Tabela 7: Število družinskih pomočnikov in pomočnic v MOL in višina sredstev MOL za njihove plače v obdobju od 2007 do 2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Število družinskih pomočnic/kov	68	76	77	76	85	77
Sredstva MOL	532.679	486.132	532.095	574.325	703.097	741.976

Vir: Oddelek za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL.

4.8. Programi, namenjeni imigrantkam in imigrantom

Aktivnosti nevladnih organizacij, ki jih je MOL v preteklem obdobju na tem področju sofinancirala, so obsegale telefonsko svetovanje in informiranje, osebno svetovanje, pomoč pri pisanju prošenj in

iskanju zaposlitve ter stanovanja, zagovorništvo, druženje in prostočasne aktivnosti, učenje slovenskega jezika, medkulturno učenje, učno pomoč in ulično animacijo. MOL je med drugim sofinancirala tudi program za otroke brez spremstva, ki so zaradi položaja, v katerem so se znašli, potrebovali posebno skrb in obravnavo, zlasti ker podpora, ki jo pri tem nudi država, ni (bila) zadostna.

4.9. Programi, namenjeni Rominjam in Romom

V preteklem obdobju sofinanciranja MOL je bilo romskim otrokom in mladim na voljo opismenjevanje in učenje slovenskega jezika.

Več kot 200 Rominj in Romov, od tega približno polovica odraslih in polovica otrok, se je vključevalo v vsakodnevne prostočasne aktivnosti. Izvajalke in izvajalci programa so nudili pomoč tudi pri sodelovanju z javnimi službami (šola, zdravstveni dom, ipd.), pri komunikaciji in pri širšem vključevanju v družbo.

Na vsakoletnih javnih razpisih MOL za sofinanciranje programov za Rominje in Rome je v preteklem obdobju sodelovala le ena nevladna organizacija. Slab odziv je pripisati pomanjkanju organizacij, ki bi tovrstne programe izvajale. Slednje je pokazala tudi raziskava *Romi v Ljubljani: različnost perspektiv: Zaključno poročilo raziskovalnega projekta RP 2/07*, ki jo je po naročilu MOL izvedel Mirovni inštitut. Raziskava je zajela ljubljanske Rominje in Rome na Rakovi Jelši, na Koželjevi in Litijski cesti ter tudi tiste, ki bivajo drugje v Ljubljani. Rezultati raziskave so opozorili na njihov slab družbeni položaj, soočanje z družbeno izključenostjo in revščino (Hrženjak in dr. 2008).

4.10. Evalvacija socialnovarstvenih programov, sofinanciranih s pomočjo javnih razpisov Mestne občine Ljubljana

Eden od ciljev v pretekli petletni strategiji socialnega varstva v MOL je bila evalvacija programov, ki jih MOL sofinancira s pomočjo vsakoletnih javnih razpisov. Evalvacija (zaključena konec leta 2011) je pokazala, da je **MOL podpirala vsebinsko raznovrstno in številčno obsežno mrežo programov**, ki je Ljubljančankam in Ljubljančanom omogočala kakovostnejše življenje. Programi so bili namenjeni različnim skupinam prebivalk in prebivalcev, v programe se je v povprečju letno vključevalo okoli **78.500 ljudi**. Aktivnosti programov so bile zelo različne – od kratkotrajnejših informativnih, svetovalnih, izobraževalnih in prostočasnih do dolgotrajnejših dnevnih ali 24-urnih namestitvenih dejavnosti.

Med vidnejšimi zaključki evalvacije izpostavljam naslednje:

1. Med **programi za starejše** je bila zelo dobro razvita **mreža dnevnih centrov**, tako z vidika različnih lokacij po Ljubljani kot z vidika raznolikosti ponudbe aktivnosti v njih.
2. Med **programi za otroke in mlade** je opazna **raznolikost vsebin** kljub relativno majhnemu številu organizacij. Tako so bili otrokom in mladim na voljo telefonsko in osebno svetovanje, predavanja, počitniški programi in ulično delo.
3. Med **programi za zmanjševanje posledic nasilja nad ženskami in otroki** je bila dobro razvita **mreža utečenih nastanitvenih programov** (en krizni center in pet varnih hiš za ženske in otroke, ki doživljajo nasilje, ter krizne in varne namestitve za žrtve trgovine z ljudmi). Pomembni programi s tega področja so bili tudi **programi, namenjeni povzročiteljem nasilja**.
4. Med **programi za ljudi z duševnimi stiskami** je opazno **relativno visoko število izvajalskih organizacij** – poleg organizacij, ki na tem področju delujejo od začetka 90. let, so se pojavile nove, praviloma manjše organizacije.
5. **Programov, namenjenih ljudem s težavami zaradi uživanja alkohola**, je bilo relativno malo, zlasti so manjkali programi za zasvojene z alkoholom, ki še ne abstinirajo in programi za mlade, ki tvegano pijejo.
6. Med **programi, namenjeni ljudem s težavami zaradi uporabe nedovoljenih drog**, je bilo **dobro razmerje med visoko- in nizkopraznimi programi**, namenjeni so bili uporabnicam/uporabnikom različnih nedovoljenih drog, tudi plesnih. Vse programe so izvajale nevladne organizacije, ki delujejo že dlje časa, njihovo delo je utečeno in prepoznavno. Dnevni centri za aktivne uporabnice/uporabnike nedovoljenih drog so delovali na **ustreznih lokacijah** v središču mesta, torej tam, kjer je največ ljudi, ki tovrstne dejavnosti potrebujejo.
7. **Programov, namenjenih ljudem s težavami zaradi motenj hranjenja**, je bilo **malo**. Na tem področju ni novih izvajalskih organizacij – obe organizaciji, ki sta izvajali sofinancirane programe, delujeta že dlje časa.
8. **Programe, namenjene ljudem, ki se srečujejo z različnimi oblikami oviranosti**, je izvajalo **veliko število organizacij**. Programi so bili »vseobsegajoči« in niso delovali zgolj na področju socialnega varstva, pač pa tudi na primer športa in prilagajanja bivalnega okolja. Večji del programov je bil namenjen **gibalno oviranim**. Med uporabniki in uporabnicami teh programov je bilo tudi veliko število **starejših**.
9. **Programi, namenjeni ljudem, ki se srečujejo s tveganji za nastanek revščine in brezdomstva ter njunimi posledicami**, so bili namenjeni predvsem lažšanju posledic brezdomstva. Zavetišča in dnevni centri so delovali na **ustreznih lokacijah**, v središču mesta – torej tam, kjer je največ ljudi, ki tovrstne dejavnosti potrebujejo. Manj ustrezna je morda lokacija, na kateri je deloval program za osebno higieno, Vič, saj je precej oddaljena od centra mesta.
Programa materinskih domov sta izvajala en javni in en zasebni zavod. Slednji je svoj program izvajal izven mesta, kar pa uporabnicam iz Ljubljane ni povzročalo težav.

10. **Program, namenjen Rominjam in Romom**, je bil **le eden** in namenjen predvsem otrokom, vendar je bil **izredno dober**. Izvajalke/izvajalci programa so vstopali v družino, kjer so z izvajanjem učne pomoči otrokom širili podporo na vse družinske člane in tako pripomogli k lažšanju posledic socialne izključenosti.
11. **Programi, namenjeni imigrantkam in imigrantom**, so uporabnicam/uporabnikom zagotavljali **ustrezno podporo** predvsem v smislu integracije (osebno svetovanje in informiranje, pomoč pri pisanju prošenj in iskanju zaposlitve ter stanovanja). Med njimi je bil tudi program, v okviru katerega so se izvajala skrbništva in mentorstva za otroke brez spremstva, ki so zaradi položaja, v katerem so se znašli, potrebovali posebno skrb in obravnavo, zlasti ker podpora, ki jo pri tem nudi država, ni zadostna.

Natančen pregled programov socialnega varstva, ki jih je MOL sofinancirala leta 2012, je Oddelek za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL objavil leta 2012 v brošuri *Ljubljana – zdravo mesto, Vodnik po programih socialnega varstva in varovanja zdravja*. S kontaktnimi podatki ter kratkimi in jedrnatimi informacijami o vsebini programov, sofinanciranih leta 2012, predstavlja brošura priložen in uporaben vodnik za vse tiste, ki potrebujejo določeno obliko podpore ali pomoči ter hkrati nudi celostne informacije o številu in pestrosti programov socialnega varstva in varovanja zdravja, ki jih letno sofinancira MOL. Brošura s predstavitvami posameznih področij in vrstami sofinanciranih programov je bila izdana tudi v angleškem jeziku (*Ljubljana – Healthy City. Social care and health protection programmes co-financed by the City of Ljubljana*).

4.11. Sredstva Mestne občine Ljubljana za področje socialnega varstva

V nadaljevanju sledi prikaz sredstev, ki jih je MOL namenjala področju socialnega varstva v preteklem obdobju. Ker nova strategija nastaja v času, ko so že znani podatki za leto 2012, je k obdobju od leta 2007 do leta 2011 (na katerega se je nanašala pretekla strategija), dodan tudi podatek za leto 2012.

Tabela 8: Sredstva MOL za zakonske obveznosti na področju socialnega varstva v obdobju 2007 do 2012 (v EUR)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Pomoč družini na domu	1.738.501	1.802.226	1.877.645	2.003.396	2.146.904	2.302.887
Doplačila oskrbnih stroškov	2.975.448	3.479.987	4.241.302	4.342.973	5.168.764	5.255.919
Financiranje pravice do izbire družinskega	532.679	486.132	532.095	574.325	703.097	741.976

pomočnika						
SKUPAJ	5.246.628	5.768.345	6.651.042	6.920.694	8.018.765	8.300.782

Vir: Oddelek za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL.

Tabela 9: Sredstva MOL za področje socialnega varstva v obdobju od 2007 do 2012 (v EUR)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Zakonske obveznosti	5.246.628	5.768.345	6.651.042	6.920.694	8.018.766	8.300.784
Denarne pomoči MOL	855.100	892.933	986.938	1.558.949	1.317.046	933.392
Dopolnilni socialnovarstveni programi	1.979.583	1.981.112	2.216.365	2.433.539	2.577.554	2.206.358
Ostalo*	94.220	94.473	82.518	74.965	25.939	69.441
SKUPAJ	8.175.531	8.736.863	9.936.863	10.988.147	11.939.305	11.509.975

Vir: Oddelek za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL.

* Ostalo: javna dela in drugo

Iz tabele s sredstvi MOL za programe socialnega varstva je razvidno, da se je višina sredstev MOL za sofinanciranje programov socialnega varstva med letoma 2007 in 2011 povečevala. Največ sredstev se namenja programom, ki so namenjeni ženskam in otrokom, ki doživljajo nasilje (26 % vseh sredstev v letu 2011), sledijo sredstva za programe, namenjene starejšim, ljudem, ki se srečujejo s tveganji za nastanek revščine in brezdomstva ter ljudem z različnimi oblikami brezdomstva. Viden je tudi padec sredstev za sofinanciranje socialnovarstvenih programov za mlade, saj so bila leta 2008 sredstva prerezporejena na Oddelek za predšolsko vzgojo in izobraževanje Mestne uprave MOL.

Tabela 10: Sredstva MOL za programe socialnega varstva, namenjene različnim ranljivim skupinam prebivalcev MOL v obdobju od 2007 do 2012

Programi, namenjeni ...	2007	2008	2009	2010	2011	2012
starejšim	239.300	237.233	303.000	328.311	383.649	298.998
otrokom in mladim	304.870	130.442	132.519	111.411	112.345	34.000
ženskam in otrokom, ki doživljajo nasilje	361.845	390.203	529.025	638.048	668.075	632.257
ljudem s težavami v duševnem zdravju	147.548	172.934	169.534	169.645	177.384	149.169
ljudem s težavami zaradi uporabe nedovoljenih drog	191.016	208.025	214.000	221.740	223.562	209.000

ljudem s težavami zaradi uživanja alkohola in s težavami zaradi drugih zasvojenosti	70.090	73.380	67.200	79.182	80.429	38.000
ljudem s težavami zaradi motenj hranjenja	46.958	48.132	58.000	59.276	57.534	60.546
ljudem, ki se srečujejo s tveganji za nastanek revščine in brezdomstva ter njihovimi posledicami	202.187	258.825	289.987	329.979	326.608	347.245
ljudem z različnimi oblikami oviranosti	258.259	269.360	272.100	267.124	289.811	210.885
imigrantkam in imigrantom	27.345	57.878	55.000	80.303	82.652	62.068
Rominjam in Romom	26.652	23.000	26.000	27.000	37.594	45.201
drugi programi (zaupni telefoni, programi za istospolno usmerjene, programi za povzročitelje nasilja ...)	103.513	111.700	100.000	121.520	137.911	118.989
SKUPAJ (v EUR)	1.979.583	1.981.112	2.216.365	2.433.539	2.577.554	2.206.358

Vir: Oddelek za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL.

4.12. Publikacije in prispevki Mestne občine Ljubljana s področja socialnega varstva

Oddelek za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL je v obdobju od leta 2007 do 2012 pripravil in izdal skupno 13 publikacij (brošur in zloženek)⁷:

1. Strategija razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana od 2007 do 2011 (oktober 2008);
2. Zdravo staranje - Izziv za Mestno občino Ljubljana (december 2008);
3. Telesna in športna aktivnost v Ljubljani (oktober 2009);
4. Za starejše – o organizacijah in storitvah s področja zdravja in socialnega varstva, ki se izvajajo v Mestni občini Ljubljana (maj 2010);
5. Ljubljana, občina po meri invalidov – odpravljamo ovire (maj 2010);
6. Pomoč v socialni stiski – o organizacijah in storitvah, ki se izvajajo v Mestni občini Ljubljana (september 2010);
7. 365 dni boja proti nasilju nad ženskami v Ljubljani (november 2010);

⁷ Publikacije so objavljene tudi na spletni strani MOL: <http://www.ljubljana.si/si/mol/publikacije/>.

8. Prostovoljna Ljubljana – prijaznejša Ljubljana (junij 2011);
9. Za starejše – o organizacijah in storitvah s področja zdravja in socialnega varstva, ki se izvajajo v Mestni občini Ljubljana (ponatis) (marec 2012);
10. Ljubljana - zdravo mesto, Vodnik po programih socialnega varstva in varovanja zdravja (april 2012);
11. Ljubljana – Healthy City. Social care and health protection programmes co-financed by the City of Ljubljana (december 2012);
12. Ljubljana za vse, Primeren pristop do vsakogar (december 2012)⁸.

Poleg priprave in izdaje publikacij Oddelek za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL redno samostojno pripravlja ali pa sodeluje pri pripravi prispevkov za objavo v glasilu Ljubljana, ki ga brezplačno prejemajo vsa gospodinjstva v MOL. V letu 2012 beležimo 19 takšnih objav.

⁸ Vsebino za zloženko Ljubljana za vse, Primeren pristop do vsakogar je pripravil Svet za odpravljanje arhitekturnih in komunikacijskih ovir MOL, izdal pa Oddelek za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL.

5. STRATEGIJA RAZVOJA SOCIALNEGA VARSTVA V MESTNI OBČINI LJUBLJANA OD 2013 DO 2020

Strategija razvoja socialnega varstva v MOL od 2013 do 2020 je nastala na podlagi evalvacije pretekle strategije in potreb različnih skupin prebivalcev. Za potrebe snovanja nove strategije je bil v obdobju od 11. maja do 6. junija 2012 izveden niz fokusnih skupin z izvajalci socialnovarstvenih programov, vključenih v sofinanciranje MOL v letu 2012⁹.

V prvem delu strategije razvoja socialnega varstva v MOL do leta 2020 so predstavljeni različni programi in storitve za posamezne ciljne skupine, nato pa sledijo konkretni cilji, ukrepi in kazalniki.

5.1. Storitve in programi, namenjeni posameznim ranljivim ciljnim skupinam

5.1.1. Storitve in programi, namenjeni starejšim

Starejši ljudje so raznolika skupina, ki jo običajno definiramo z biološko starostjo. Starostne meje življenjskega obdobja služijo predvsem zagotavljanju javno dostopnih storitev in programov, ne moremo pa jih enačiti po potrebah, zdravstvenem stanju, stopnji aktivnosti ali življenjskem slogu. Meja 65+ let se v naši zakonodaji uporablja kot ločnica, ki določa, kdo je po administrativnih merilih star in mu tako pripadajo določene pravice. Tudi Statistični urad Republike Slovenije uporablja mejo 65+ let.

Iz različnih razprav, statistik in raziskav pa je vse bolj razvidno, da bi se morala ta meja pomakniti navzgor, saj v največji meri storitve in programe, ki naj bi bili namenjeni starejšim od 65 let, v resnici uporabljajo starejši od 75 let. Meja večkrat predstavlja oviro in morda bi bilo dobro vstopne pogoje za programe postaviti bolj fleksibilno ter pri tem upoštevati dejanske potrebe ljudi, ne le njihove biološke starosti. Problem večkrat nastane tudi pri kronično bolnih ljudeh ali ljudeh z oviranostmi.

Na različnosti znotraj skupine kaže več dejavnikov. Starejši so postali bolj učinkovita politična skupina. Najbolj dejavna so društva upokojencev, ki so organizirana v zvezo in imajo mrežo po celi Sloveniji. Na območju MOL so dejavna v skoraj vseh četrtnih skupnostih, kjer ponujajo različne programe. Po drugi strani pa je veliko starejših, ki niso vključeni v nobeno organizacijo in živijo izolirano ter osamljeno. Vse več je tudi starejših, ki živijo v revščini ali na njenem robu, med njimi so še posebej ogrožene ženske.

⁹ Izvedenih je bilo devet srečanj fokusnih skupin, in sicer za področje revščine in brezdomstva, za področje nasilja, za področje alkohola, za področje drog in drugih zasvojenosti, za dejavnosti in programe za starejše, za programe, namenjene istospolno usmerjenim, za dejavnosti in programe, namenjene ljudem z različnimi oblikami oviranosti, za stanovanjske skupine, namenjene ljudem s težavami v duševnem zdravju ter za področje duševnega zdravja. V fokusnih skupinah je s svojimi predstavnicami in predstavniki sodelovalo 57 organizacij.

Za namen načrtovanja strategije MOL se bomo usmerili na programe in storitve, ki jih lahko zagotavlja lokalna skupnost ter tako olajša življenje mnogim starejšim in njihovim svojcem. Usmerjeni pogovor, ki smo ga za namen načrtovanja izvedli z različnimi organizacijami, ki nudijo programe ali storitve starejšim na območju MOL, je pokazal na nekaj značilnosti. Ugotovimo lahko, da so programi za starejše v preteklih nekaj letih postali bolj raznoliki in številčnejši. Razvili so se dnevni centri za starejše, več je pomoči na domu, nekoliko se je povečala mreža bivalnih skupnosti oziroma institucionalnega varstva. Povečalo se je tudi število preventivnih dejavnosti v obliki delavnic in izobraževanj, ki so namenjena preprečevanju padcev, pravilni rabi zdravil, razvijanju gibalnih spretnosti, opremljanju stanovanja, ki je prilagojeno potrebam v starosti, vzdrževanju in širjenju socialne mreže, ipd. Več je predavanj o zdravi prehrani, v lokalnih okoljih delujejo tudi skupine za samopomoč.

Vsakdanje življenje starejših pa je kljub pestri izbiri programov in storitev vse bolj obremenjeno. Poleg krčenja sredstev za pokojnine in socialne denarne prejemke starejši pogosteje nosijo bremena izgube zaposlitve svojih otrok. S svojo pokojnino ne preživljajo le sebe, temveč tudi svoje odrasle otroke. Prav tako velja obratno – vse več je odraslih, ki prevzemajo skrb za svoje ostarele starše, ker ne zmorejo plačila oskrbe v domu za starejše ali plačila storitve pomoči družini na domu. Veliko breme pri tem nosijo predvsem ženske, ki tako poleg službe in skrbi za lastno družino prevzemajo tudi skrb za ostarele starše.

S podaljševanjem življenjske dobe in z vse večjim številom ljudi v visoki starosti se povečujejo tudi potrebe po pomoči, kar predstavlja veliko finančno obremenitev za starejše in njihove svojce. Pri skrbi za starejše se tako kot drugod po Evropi razvijata črni trg zaposlovanja in siva ekonomija, ki zaradi pomanjkanja nadzora predstavljata lahek teren za razvoj in nastanek raznovrstnih zlorab starejših.

Usmerjen pogovor z izvajalskimi organizacijami je pokazal tudi na specifične potrebe skupine starejših z okvaro sluha. Ti so v domovih za starejše pogosto osamljeni in izolirani, saj zaposleni in ostali stanovalci ne poznajo slovenskega znakovnega jezika in zato nimajo sogovornikov. MOL se je na Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, pod pristojnost katerega spada delovanje domov za starejše, v preteklosti že obrnila s pobudo za ureditev izpostavljenе problematike gluhih v domovih za starejše, vendar ustreznih rešitev še ni. V letu 2012 je bila za območje upravnih enot v Območni enoti Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije Ljubljana razpisana koncesija za okvirno 300 mest, od tega najmanj 30 mest za gluhe in naglušne osebe, starejše od 65 let, vendar je bil razpis v tem delu kasneje preklican, ker iz proračuna Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije za nove kapacitete ni bilo mogoče zagotoviti sredstev.

Pri institucionalnem varstvu predstavlja posebno področje paliativna oskrba. Ta ni namenjena zgolj starejšim, pač pa vsem neozdravljivo bolnim, ne glede na njihovo starost. Na območju MOL jo kot specializirano storitev v hiši hospic zagotavlja društvo HOSPIC. Prva in do sedaj edina hiša hospic v Sloveniji je na Hradeckega cesti v Ljubljani in je v lasti Javnega stanovanjskega sklada MOL. Plačilo te oblike storitve institucionalnega varstva še vedno ni sistemsko urejeno, saj nima podeljene koncesije, zato ostaja kritje stroškov paliativne oskrbe v hiši hospic predmet donacij, prispevkov uporabnikov ter sofinanciranja preko javnih razpisov. Spremljanje umirajočih po principu paliativne oskrbe bi bilo sicer potrebno zagotoviti tudi v drugih ustanovah, na primer v domovih za starejše.

Poleg sofinanciranja programov za starejše MOL izvaja tudi ključne zakonske obveznosti s področja socialnega varstva starejših: zagotavljanje mreže javne socialnovarstvene storitve pomoč družini na domu ter (do)plačila oskrbe v institucionalnem varstvu tistim občankam in občanom, ki s svojimi prihodki oziroma prihodki zavezank in zavezancev ne morejo plačevati polne cene oskrbe. Kljub trendu stalnega naraščanja potreb po kritju stroškov oskrbe in stroškov storitve pomoč družini na domu s strani lokalne skupnosti je MOL v preteklih letih redno in v celoti izpolnjevala navedene zakonske obveznosti. Prav tako bo te obveznosti poravnala tudi v prihodnjem obdobju ter s tem pomembno prispevala k ohranjanju kakovosti življenja starejših občank in občanov.

5.1.2. Programi, namenjeni otrokom in mladim

Podobno kot pri starejših tudi pri skupini otrok in mladih ugotavljamo veliko raznolikost, saj starost ne predpostavlja tudi podobne stopnje socialne ali psihološke zrelosti, niti ne telesnih značilnosti. Enako pomembno kot vplivati na socializacijo mladih je ukrepati takrat, ko je njihova varnost ogrožena, ko so žrtve nasilja, zanemarjanja ali drugih oblik slabega ravnanja.

Zaščita otrok je v celoti v pristojnosti države in jo ureja več zakonov. V pristojnosti države so tudi programi, ki vključujejo mlade storilce kaznivih dejanj, ki jim je bil izrečen eden od ukrepov po kazenski zakonodaji, prav tako pa tudi programi rejništva, posvojitve, varstvo otrok s posebnimi potrebami in družinsko varstvo. Vsa omenjena področja pa še ne pokrijejo vseh potreb mladih.

Od leta 2010 MOL zagotavlja delovanje javnega zavoda Mladi zmaji, pod okriljem katerega uspešno delujejo četrtni mladinski centri Bežigrad, Zalog, Šiška in Črnuče. Leta 2012 je kot enota omenjenega javnega zavoda začel delovati tudi Družinski center Mala ulica, ki je prvi tovrstni center v Sloveniji, namenjen družinam s predšolskimi otroki, s pestro ponudbo igrac, zanimivih igral, labirintom in »mestnim parkom«, knjižnim kotičkom, kotičkom za dojenčke, kavarnico za starše, ipd. Oddelek za predšolsko vzgojo in izobraževanje oziroma Urad za mladino, ki deluje pri omenjenem oddelku

Mestne uprave MOL, redno sofinancira tudi številne skupnostne preventivne programe za mlade ter inovativne projekte, ki jih (so)ustvarjajo in izvajajo mladi sami.

MOL sofinancira programe za mlade z manj možnosti, za deprivilegirane skupine mladih, za etnične manjšine, za mlade s težavami v odraščanju, za mlade, ki živijo v revščini ter za druge skupine mladih, ki nimajo enakih možnosti in pogojev, da bi v življenju lahko dosegli ali si sploh znali in upali zastaviti cilje. Mladi iz teh skupin potrebujejo pomoč in podporo, da kljub morebitni zapostavljenosti dosežejo rezultate, primerljive z njihovimi vrstniki iz socialno ugodnejših in spodbudnejših okolij.

V socialnovarstvenih programih s tega področja so mladim na voljo raznovrstne vodene skupinske aktivnosti (delavnice, tabori ipd.), osebno svetovanje, osveščanje in informiranje, številne možnosti za konstruktivno preživljanje prostega časa ter raznovrstne skupnostne akcije.

Izkušnje kažejo, da so pomembne tako preventivne dejavnosti kot tiste, ki so usmerjene na blaženje in odpravo določenih težav ali problemov mladih. Poleg programov v organiziranih in strukturiranih okoljih so za ciljno skupino otrok in mladih najpomembnejše oblike skupnostnega dela na terenu (ulično delo), to je v manjših lokalnih okoljih, kjer se otroci (s starši) in mladi zadržujejo. Na območju MOL dobro deluje nekaj takšnih projektov, njihovi začetki pa segajo v 80. leta prejšnjega stoletja. Programi, ki se za točno določeno ciljno skupino odvijajo (zgolj) v prostorih, ločenih od ostale skupnosti, lahko ustvarjajo segregacijo, izolacijo in getoizacijo. Programi, ki spodbujajo medvrstniško druženje na terenu, v okoljih, kjer mladi živijo, pa nasprotno v večji meri prispevajo k odpravljanju stereotipov in predsodkov do drugih skupin ter h gradnji široke socialne mreže, ki povečuje socialni in kulturni kapital vseh vpletenih.

5.1.3. Programi, namenjeni ženskam in otrokom, ki doživljajo nasilje

Nasilje nad ženskami in otroki je širok družbeni problem, katerega obseg se zaradi vse večje osveščenosti žrtev povečuje. Gre za kompleksen problem, ki nima enega samega izvora (npr. hudih socialnih stisk, revščine, alkoholizma ali brezposelnosti) in se pojavlja v vseh družbenih slojih ter izobrazbenih skupinah.

Nacionalna raziskava o nasilju v zasebni sferi in partnerskih odnosih (Leskošek in drugi 2010) je pokazala, da je nasilja v izobrazbenih skupinah, nižjih od srednje šole in višjih od srednje šole, približno enako. Enako tudi glede pojavnosti nasilja med spodnjimi in zgornjimi dohodkovnimi skupinami skorajda ni razlik. Čeprav je med nasilneži nekaj več prekomernih pivcev kot v splošni populaciji, podatki kažejo, da povzročitelji pri izvajanju nasilja pogosto niso pod vplivom alkohola. Teorije o nasilju po svetu so si enotne – nasilje je stvar moči, ki si jo povzročitelji pridobijo s

podreditvijo in poniževanjem žrtev. Podatki tudi kažejo, da je med povzročitelji nasilja več kot 90 % moških in manj kot 10 % žensk, zato so politike na tem področju usmerjene predvsem v zaščito žensk.

MOL se problematiki nasilja ter zagotavljanju socialnovarstvenih programov na tem področju posveča že vrsto let. V MOL je bilo kot prvo v Sloveniji ustanovljeno zatočišče za ženske in otroke, žrtve nasilja, in vzpostavljena prva telefonska svetovalna linija. Do danes so se dejavnosti na tem področju zelo razširile in vsebinsko obogatile, vendar je glede na obseg pojavnosti še vedno prisotna potreba po novih programih.

Cilji strategije s tega področja bodo vključevali tri skupine, in sicer ženske ter otroke, ki doživljajo nasilje, žrtve trgovine z ljudmi in povzročitelje nasilja. Za namen načrtovanja smo opravili usmerjen pogovor z organizacijami, ki se ukvarjajo s problemom nasilja in identificirali v nadaljevanju predstavljene prednosti ter pomanjkljivosti obstoječe mreže pomoči. Med prednosti spadata vedno višja strokovnost in izobraženost izvajalk in izvajalcev programov s področja preprečevanja nasilja, pri čemer nevladne organizacije prednjačijo pred vladnimi ustanovami. Dosežena raven financiranja omogoča stabilno delovanje nekaterih programov, kar je za področje bistvenega pomena, saj je ob odkritju nasilja potrebno zagotoviti hiter in odziven sistem pomoči. Zakonodajne spremembe narekujejo boljše in učinkovitejše medinstitucionalno sodelovanje pri obravnavi nasilja, krajše sodne postopke in boljšo zaščito žrtev, kar se kaže tudi v povečanem številu izrečenih ukrepov prepovedi približevanja. V veljavi so protokoli ukrepanja za vladne ustanove, nevladnim organizacijam pa je omogočena večja vloga v postopkih obravnave.

Med ključne pomanjkljivosti obstoječe mreže pomoči sodi zagotavljanje prehoda žrtev v samostojno stanovanje. Možnosti so namreč zelo omejene oziroma jih skorajda ni. Najemnih stanovanj stanovanjskega sklada je malo, najemna stanovanja na prostem trgu pa so za žrtve nasilja predraga. Ženske po odhodu iz nasilne situacije ostanejo brez dela prihodkov, ki jih je zagotavljal partner, poleg tega pa v prejšnjem stanovanju pogosto pustijo vse vredne predmete, saj le tako lahko odidejo. Ustrezne odgovore bi lahko ponudile dosledno izvajane systemske (zakonodajne) rešitve, npr. izselitev povzročitelja in podpora žrtvi oz. žrtvam za samostojno bivanje doma.

Obstaja potreba po namestitvah za ženske, ki se v obstoječo mrežo namestitvenih programov ne morejo vključiti zaradi njihovih internih pravil. Ena izmed teh skupin so ženske s sinovi, starimi nad 15 let. V teh primerih je potrebno za dečke najti posebne namestitve in tako razbiti družino, ki je v kriznih časih še bolj povezana ali pa bi bila taka povezanost nujna za kasnejše okrevanje. Podoben problem se kaže tudi pri ženskah s polnoletnimi hčerami in pri ženskah s težavami v duševnem zdravju.

Posebej ranljive v skupini žensk, ki doživljajo nasilje, so ženske brez državljanstva. Strah, da bo partner, ki ima državljanstvo, dobil otroke, jih namreč ovira, da zapustijo nasilni odnos. Podoben problem obstaja pri starejših ženskah, ki se za ukrepanje in pomoč zelo težko odločijo.

Poleg zagotavljanja nastanitev širšemu krogu žrtev je potrebno v prihodnje zagotoviti tudi boljše dostopnost do brezplačne pravne pomoči ter brezplačnih terapevtskih programov, ki omogočajo boljše okrevanje, ter do programov podpore in pomoči ženskam, ki so v zaporih zaradi kaznivih dejanj, povezanih s preživetim nasiljem. Poleg tega bi bilo potrebno tudi doslednejše izvajanje Zakona o preprečevanju nasilja v družini – še vedno je premalo izrečenih prepovedi približevanja, kar sili žrtve v umik na varno in izselitev iz lastnega doma.

Posebnega pomena na področju obravnave nasilja so programi za povzročitelje nasilja. Ti se sami po sebi sicer redko odločajo za obravnavo, saj večinoma ne čutijo krivde in odgovornosti za povzročeno nasilje. Ker pa jih v program napotijo tudi sodišča, je njihovo število v programih vse večje. Podpore potrebujejo tudi žrtve trgovine z ljudmi, s katerimi sta leta 2012 na območju MOL usmerjeno delali dve organizaciji.

5.1.4. Programi in storitve, namenjeni ljudem s težavami v duševnem zdravju

Tradicionalna obravnava duševnih stisk temelji na medicinskem modelu, na institucionalizaciji in izključevanju iz življenja v skupnosti. Konec 80. let prejšnjega stoletja so se tudi v Sloveniji začele razvijati skupnostne akcije in programi nevladnih organizacij, katerih temeljni vodili sta destigmatizacija duševne stiske in pravica oseb z duševnimi stiskami do običajnega življenja v skupnosti (normalizacija in integracija).

Po oceni nevladnih organizacij s področja duševnega zdravja v skupnosti je mreža različnih programov s tega področja v Ljubljani ustrezna in praviloma zadošča potrebam. Posebnost ponudbe v Ljubljani predstavlja program svetovanja posameznikom in družinam v stiski, ki z dnevno 9-urno dosegljivostjo in možnostjo takojšnjega odziva prispeva k preventivi samomorov in duševnih stisk, predstavlja pa tudi vstopno točko za nadaljnjo psihiatrično obravnavo ali vključitev v programe duševnega zdravja v skupnosti.

Že tradicionalno v mreži programov na področju duševnega zdravja v skupnosti obstajajo dnevni centri, programi svetovanja in informiranja, zagovorništvo, organizirane prostočasne aktivnosti, predavanja in delavnice, skupine za samopomoč, terensko delo, preventivno delo, akcije osveščanja in programi stanovanjskih skupin. Leta 2012 beležimo 20. obletnico ustanovitve prve stanovanjske

skupine za osebe s težavami v duševnem zdravju v Sloveniji. Organizirana je bila v Ljubljani, in sicer za takratne stanovalke in stanovalce Socialnovarstvenega zavoda Hrastovec.

Tudi na področju duševnega zdravja se je, kot pri ostalih ranljivih skupinah, ki jih obravnava ta strategija, pokazala potreba po povečanju nastanitvenih kapacitet, in sicer po povečanju kapacitet v stanovanjskih skupinah ter potreba po stanovanjih, ki bi omogočala samostojnejše življenje po odhodu iz stanovanjskih skupin. Sistemska ureditev financiranja bivanja v stanovanjskih skupinah kljub večletnim zagotovilom države še vedno ostaja ena pomembnejših nedokončanih nalog na tem področju.

5.1.5. Programi, namenjeni ljudem s težavami zaradi motenj hranjenja

Na problematiko motenj hranjenja vplivajo različni dejavniki, med njimi tudi socialno-kulturni dejavniki tveganja, zlasti vrednote o vitkem telesu kot popolnem, idealnem telesu ter množični medijski pritisk in potrošništvo. Več raziskav o vplivu medijev na samopodobo je pokazalo, »da že tridesetminutno gledanje televizijskega programa in oglasov z idealiziranimi telesi spremeni zaznavo o lastni postavi« (Hafner in drugi 2009, 28). Prav tako je obsežen vpliv motenj hranjenja, ki ne vpliva zgolj na zdravje posameznika oziroma posameznice, pač pa tudi na socialno vključenost, na medosebne odnose v ožji in širši socialni mreži ter na izobraževanje in delovno uspešnost (prav tam, 33-46).

Motnje hranjenja se pogosto uvršča med zasvojenosti, ker naj bi pri posameznicah in posameznikih sprožale enake vedenjske vzorce, kot jih sproža zasvojenost z nedovoljenimi ali dovoljenimi drogami (to so na primer ukvarjanje s hrano, stalno razmišljanje o hrani, načrtovanje obrokov in ritualov, prisilna potreba, da se izvede ritual in znotraj njega uporabi določeno hrano/snovi, izguba kontrole, itd.). Ključno ločnico med pojavoma motenj hranjenja in zasvojenostjo predstavlja potreba po hrani, ki je naravna in nujno potrebna za življenje. Obstajajo pa tudi druge razlike. Motnje hranjenja so posledica velike notranje stiske in predstavljajo način samopomoči v brezizhodni situaciji, zato jih sodobna stroka opredeljuje kot duševne motnje. Kažejo pa tudi številne druge specifične značilnosti, ki jih pri zasvojenostih ne najdemo, kot so na primer izrazito nizka telesna samopodoba in specifične osebne lastnosti: perfekcionizem, storilnostna naravnost, močna potreba po nadzoru, povezava z rituali oziroma epizode prenehanja, bruhanja, stradanja, ki pomenijo zadovoljitev potrebe po varnosti in sprejetosti. Vse to je izraz zadržanih čutenj. Poleg tega pri osebah z motnjami hranjenja ni medsebojnega druženja in težnje po izvajanju skupinskih »ritualov«, kar lahko opazimo pri zasvojenih z alkoholom ali z nedovoljenimi drogami. Osebe z motnjami hranjenja večinoma izpolnjujejo družbena pričakovanja ter ostajajo vpete v socialne, profesionalne in študijske mreže, kljub temu da imajo težave v globljih medosebnih odnosih in doživljajo hudo stisko (Modrin Švab, Šolar 2013).

»Podatki epidemioloških študij kažejo na porast motenj hranjenja v zadnjih desetletjih« (Hafner in drugi 2009, 31). Podrobnih podatkov o razširjenosti pojava v zahodnem svetu sicer ni veliko, prav tako ni veliko podatkov za Slovenijo. Raziskava iz leta 2005/2006 z naslovom HBSC – Health Behaviour School Children (Jeriček in drugi, povzeto po Hafner in drugi 2009, 11-12), v kateri je sodelovalo 41 držav, je pokazala, da so slovenski mladostniki in mladostnice po obremenjenosti s telesno težo in nezadovoljstvom s telesno težo v samem vrhu.

Medicinska obravnava motenj hranjenja se je izkazala za nezadostno, zato so se v Sloveniji v devetdesetih letih prejšnjega stoletja začeli razvijati psihosocialni programi nevladnih organizacij. Ponudba teh je od začetkov ostala skoraj nespremenjena tako po vsebini kot po številu. Prav pomanjkanje števila programov je eden od glavnih izsledkov evalvacijske raziskave o ponudbi pomoči pri motnjah hranjenja v Ljubljani iz leta 2009 (prav tam, 111). Ti programi vključujejo zlasti svetovanje (osebno, telefonsko ter spletno), individualne terapije, skupine za samopomoč, terapevtske skupine ter preventivne delavnice po osnovnih šolah in organizirane prostočasne aktivnosti.

V zadnjem času se vse bolj zaznava pomanjkanje družinske obravnave in umestitev problematike motenj hranjenja v družbeni kontekst, kar bi skupaj z ostalimi aktivnostmi tvorilo celostni pristop k obravnavi problematike. Opozoriti je potrebno tudi na moške, ki so pogosto spregledani kot osebe z motnjami hranjenja – o njih se ne spregovori, niti jim večina obstoječih programov ni na voljo.

Prej omenjena raziskava je izpostavila tudi potrebe po preventivnih dejavnostih, po programih zgodnjega odkrivanja motenj hranjenja (za mlade in starše, v šolah, v zdravstvenem domu) in potrebe po terapevtskih programih (prav tam, 111-113).

5.1.6. Programi, namenjeni ljudem s težavami zaradi uporabe in/ali z zasvojenostjo z nedovoljenimi drogami

Med programi za ljudi s težavami zaradi uporabe nedovoljenih drog sta se uveljavila dva pristopa: prvi, visokopražni pristop, zahteva abstinenco, drugi, nizkopražni pristop, pa temelji na principu zmanjševanja škode in posledic aktivne uporabe drog.

Od nizkopražnih programov so med uporabnicami in uporabniki drog dobro sprejeti zlasti dnevni centri in terensko delo. Oboje vključuje zamenjavo pribora za injiciranje ter svetovanje in informiranje.

Izvajalke in izvajalci terapevtskih programov zaznavajo, da se v njihove programe vse pogosteje vključujejo preterapirane/-i uporabnice in uporabniki. To so osebe, ki so se že večkrat vključile v terapevtske programe za odvajanje od nedovoljenih drog ter zato zelo dobro obvladajo terapevtski jezik in teoretična izhodišča, vmes pa vedno znova ponavljajo epizode uporabe nedovoljenih drog (recidivirajo). Programi se zato spreminjajo in ponujajo pristope za celostno socialno rehabilitacijo, ne zgolj terapevtske obravnave. Ponujajo tudi nove oblike reintegracije, v kateri skupaj bivajo uporabnice in uporabniki drog (z daljšim in krajšim obdobjem abstinence) ter študentke in študenti brez izkušnje uporabe drog oziroma zasvojenosti. Izvajalci in izvajalke programov kot ustrezno obliko podpore vidijo tudi ambulantno delo z mladimi, ki bi se v program vključevali npr. tedensko.

V terapevtske skupnosti, dnevne centre in druge programe se vedno pogosteje vključujejo uporabnice in uporabniki z dvojnimi diagnozami – poleg zasvojenosti z nedovoljenimi drogami so pri njih prisotne tudi težave v duševnem zdravju, kar prispeva k nastajanju dodatnih potreb na strani izvajalcev oziroma programov, ki potrebujejo dodaten kader s specifičnimi znanji in usposobljenostjo za obravnavo dvojnih diagnoz.

Poleg porasta pojava dvojnih diagnoz je med uporabnicami in uporabniki nedovoljenih drog tudi vse več brezdomstva, kar kaže zlasti na potrebe po zagotovitvi več kapacitet v zavetiščih za brezdomne uporabnice in uporabnike nedovoljenih drog ter potrebe po različnih nastanitvenih oblikah podpore. Izpostavljene so bile na primer potrebe po dodatnih kapacitetah v stanovanjskih skupinah za reintegracijo po prihodu iz komun.

Z naraščanjem groženj z nasiljem uporabnic in uporabnikov se v izvajanih programih povečuje tudi potreba po zagotavljanju večje varnosti tako uporabnic in uporabnikov kot izvajalk in izvajalcev programov, ki potrebujejo prisotnost usposobljenega varnostnega kadra in ustrezno organizirane oziroma primerne prostore.

Izvajalke in izvajalci programov opozarjajo na pomen informiranja javnosti o problematiki nedovoljenih drog – tudi z namenom boljše sprejetosti programov med prebivalkami in prebivalci MOL.

Posebno pozornost na področju nedovoljenih drog se posveča plesnim oziroma klubskim drogam, za katere je značilno hitro, pogosto celo tedensko pojavljanje novih ter spreminjajoč se seznam dovoljenih in nedovoljenih drog. Ustrezen odgovor na to je fleksibilen program, pri katerem izvajalke in izvajalci sledijo novim potrebam ter se hitro in učinkovito odzivajo. Izvajalke in izvajalci terenskega dela, ki obsega osnovno prvo pomoč pri težavah in zapletih zaradi uporabe drog na plesnih prireditvah, se v zadnjem času pogosteje srečujejo s tem, da jim organizatorji dogodkov ne dovolijo

vstopa, saj jim po njihovem mnenju z razdeljevanjem brezplačnih izotoničnih napitkov in vode manjšajo dobiček. Zaskrbljujoča so tudi opažanja izvajalk in izvajalcev programa, da je prekupčevanje s klubskimi drogami eden od načinov, s katerim se nekateri rešujejo iz vse večje revščine.

Izpostavljene dileme in vprašanja presegajo pristojnosti MOL, ki ima sicer moč ukrepati z dodeljevanjem sredstev iz javnih razpisov. Zdravstvena oskrba, kamor štejemo tudi morebitno dejavnost varne sobe za injiciranje, spada v okvir javnega zdravstva in zato ne more biti predmet sofinanciranja javnega razpisa. Navedenega iz tega razloga nismo uvrstili med strateške cilje MOL.

5.1.7. Programi, namenjeni ljudem s težavami zaradi uživanja in/ali z zasvojenostjo z alkoholom

Problematika, ki jo povzroča tvegano pitje alkohola in zasvojenost z alkoholom, sega na različna področja – od zdravja, prometne varnosti, alkoholne industrije, medijev, davčne politike in cenovnih ukrepov, pravil kulturnega vedenja in vrednot. Vera Grebenc tako pravi, da je zahodna kultura »poskrbela za socialno učenje uporabe alkohola. /.../ kar pomeni, da se mladi lahko formalno in neformalno skozi opazovanje v vsakdanjem življenju, s pomočjo vedenja v družini in pri prijateljih, na podlagi sporočil, posredovanih preko medijev, filma, literature, poučijo o pripravi in učinkih alkohola, o situacijah in priložnostih, v katerih je pitje dovoljeno in tudi o neprimernih oblikah uporabe v naši družbi« (Senčar 2011).

Družbena toleranca do uživanja alkohola v Sloveniji je visoka, alkohol je sestavni del slovenske kulture. Tudi na centrih za socialno delo pri svojem delu zaznavajo obsežnost problematike – približno polovica obravnav je namreč povezanih z alkoholom, pri čemer ta nastopa bodisi kot razlog za stiske bodisi kot odgovor nanje (ob tem gre predvsem za moške, pri ženskah je ta problematika precej bolj prikrita). Zaskrbljujoča je tudi ocena, da se 40 % mladih, ki prihajajo iz družin z alkoholizmom, tudi v svoji odrasli dobi srečuje z alkoholizmom – z lastnim ali z alkoholizmom partnerke oziroma partnerja.

(Tvegano) pitje med mladimi je eno od pomembnejših vprašanj, povezanih s problematiko alkohola. To je bila tudi tema več raziskav v zadnjih letih. Vera Grebenc pravi, da »vrsta raziskav /.../ pokaže, da so mladi dobro obveščeni o škodljivih posledicah uživanja tako dovoljenih kot nedovoljenih drog, pa vendar jih to ne odvrne, da v nekem trenutku v življenju ne poskusijo nekaj novega. /.../ Večina se strinja, da otrok in alkohol ne gresta skupaj, hkrati pa /.../ je alkohol v okolju prisoten in otroci in mladostniki ga ne morejo spregledati. Obstaja razhajanje med uradno preventivno politiko, kot se izraža v javnem prostoru, in na primer vsakodnevnimi izkušnjami staršev in mladostnikov, ki vključujejo tudi situacije uporabe alkohola« (Senčar 2011).

Kljub kompleksnosti problematike in majhnemu številu programov, ki v Ljubljani delujejo na tem področju, ti relativno dobro odgovarjajo na potrebe. Eno od preventivnih aktivnosti v obliki uličnega dela z mladimi zagotavlja Urad za mladino MOL pri Oddelku za predšolsko vzgojo in izobraževanje Mestne uprave MOL. V letu 2013 bo mreža petih organizacij raznovrstne preventivne aktivnosti na terenu, privlačno podprte s peko palačink, izvajala od aprila do oktobra, predvidoma 28 do 30 vikendov. Med mladimi je dobro sprejet tudi socialnovarstveni program terenskega dela z mladimi, ki tvegano pijejo. Izvajalke in izvajalci programa se z mladimi srečujejo na lokacijah, kjer se ti zadržujejo in popivajo (npr. pred blagovnico Maximarket) in z neformalnimi pogovori ter prilagojenim informativnim gradivom (npr. informacijami in slogani na ovitkih papirnatih robčkov) vplivajo na zmanjševanje škode zaradi tveganega pitja med mladimi. Posebna vrednost tega programa je tudi v vrstniškem pristopu. Tako so terenske delavke in delavci tudi srednješolke in srednješolci ter študentke in študenti.

Mladim so na voljo tudi spletni forumi in informacije na socialnih spletnih omrežjih ter članki v priljubljenih revijah za mlade. Poleg tega se mladi lahko udeležujejo delavnic in različnih prostočasnih dejavnosti ter drugih tedenskih aktivnosti, denimo skupinskih srečanj in pogovorov, skozi katere se usposabljujejo za zdrav življenjski slog.

Odraslim, ki že abstिनirajo, je na voljo program z individualnimi svetovalnimi srečanji ter mesečnimi srečanji in tematskimi skupinskimi pogovori z drugimi abstinentkami in abstinenti. Potreba po terapevtskem delu se veča, prav tako izvajalke in izvajalci zaznavajo smiselnost širjenja programa v zdravstvene domove (z informiranjem enkrat mesečno) in na osnovne šole. Tu bi program vseboval preventivo s posredovanjem lastnih izkušenj zasvojenih v kombinaciji s strokovnim delom.

5.1.8. Programi, namenjeni ljudem s težavami zaradi prekomerne rabe in/ali z zasvojenostjo s sodobnimi tehnologijami in spletom ter z drugimi oblikami zasvojenosti

Novost med programi socialnega varstva, ki jih sofinancira MOL, uvedena leta 2012, je specializiran program za osebe, ki se srečujejo s težavami in/ali z zasvojenostjo zaradi nenadzorovane uporabe sodobnih elektronskih tehnologij in spleta. Osveščenost o tej problematiki je v Sloveniji še relativno nizka, potrebe po tovrstnih programih pa vedno večje.

Program vključuje tako mlade kot odrasle, največ je srednješolske populacije, ki v program vstopa na pobudo šolskih svetovalnih služb in centrov za socialno delo. Program ponuja učenje za kreativno in namensko uporabo spleta in računalnika, in sicer z informiranjem, svetovanjem, izdelavo psihološkega profila uporabnic in uporabnikov in posledično individualiziranega dnevnega načrta oziroma urnika aktivnosti, z modifikacijo *off-line* življenja (npr. večanjem socialne mreže). V nekaterih primerih je

potrebna tudi popolna abstinenca oziroma popolna prekinitev uporabe ali blokada posameznih aplikacij in programov v računalniku uporabnice oziroma uporabnika. V tujini za odvajanje od tovrstnih zasvojenosti delujejo tudi komune.

5.1.9. Storitve in programi, namenjeni ljudem, ki se srečujejo s tveganji za nastanek revščine in brezdomstva ter njunimi posledicami

»Brezdomstvo je heterogen in v svojih oblikah spreminjajoč se pojav, njegovo merjenje pa je zapleteno. Evropska definicija brezdomstva ETHOS identificira 13 kategorij brezdomstva« (Razpotnik in drugi 2010, 44). Razpotnik s sodelavci tako opredeli štiri obsežnejše kategorije brezdomstva:

- Osebe brez strehe nad glavo, to so »ljudje, ki živijo na prostem, na javnem prostoru (brez zavetja) in ljudje, ki živijo v začasnih/nočnih zavetiščih« (prav tam, 33);
- osebe brez stanovanja, to so »ljudje, ki živijo v zavetiščih za brezdomce, ženske, ki živijo v ženskih zavetiščih/zatočiščih, varnih hišah za ženske, ljudje, ki bivajo v zavetiščih/azilih za priseljence, ljudje, ki so pred odpustom iz institucij in ljudje z dolgoročno podporo v zvezi z namestitvijo (zaradi brezdomstva)« (prav tam, 35);
- osebe z negotovo nastanitvijo, to so osebe z bivanjem »v negotovih razmerah (brez pravice najema), osebe, ki živijo v grožnji pred izselitvijo, ter osebe, ki živijo pod grožnjo nasilja« (prav tam, 37) ter »za slovensko situacijo specifična kategorija oseb, ki so najemniki v denacionaliziranih stanovanjih« (prav tam, 45);
- osebe v neprimernem stanovanju, to so »tisti, ki nimajo kopalnice v stanovanju ter osebe, ki bivajo v nekonvencionalnih oblikah nastanitve« (prav tam, 45).

Že v uvodu strategije smo zapisali, da je ena najvidnejših aktualnih družbenih značilnosti povečevanje revščine. Z njenim poglobljanjem se ustvarja začaran krog – manj je denarja za življenje, potrebe po podpori in pomoči pa se večajo. Z državnim varčevanjem se manjšajo sredstva za različne programe podpore in denarne pomoči, kar se je pokazalo tudi pri uveljavitvi nove zakonodaje na področju državnih denarnih pomoči.

Nevladne organizacije, ki izvajajo programe podpore, povečane potrebe zaznavajo dnevno. Povečalo se je število ljudi, ki hodijo na brezplačne tople obroke in higiensko oskrbo, narašča število brezdomnih. Med njimi je na novo veliko ljudi brez državljanstva, odpuščenih v gradbenem sektorju, ter tujcev, ki podporo potrebujejo le začasno, saj jim Slovenija predstavlja le prehodno/tranzitno državo (njihov končni cilj je npr. Italija). Tudi Javni stanovanjski sklad MOL beleži povečanje števila prosilk in prosilcev za nujne bivalne enote, zlasti samskih, ki se lahko zanašajo na le en dohodek in imajo velikokrat slabo socialno mrežo.

Po izkušnjah nevladnih organizacij je v Ljubljani v primerjavi z drugimi lokalnimi okolji dobro razvita mreža programov pomoči, prav tako sta pozitivno ocenjena podpora in sodelovanje MOL z nevladnimi organizacijami, tako z Oddelkom za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL kot tudi z Javnim stanovanjskim skladom MOL.

Večina izvajalk in izvajalcev programov pri svojem delu prepoznava, da ljudem, ki se srečajo z brezdomstvom ali so na poti vanj, ni dovolj le streha nad glavo, pač pa ob tem potrebujejo tudi psihosocialno podporo, informacije o programih in storitvah ter vrstah denarnih pomoči, podporo za širjenje socialne mreže, podporo v skupinah za samopomoč, pomoč pri ravnanju z denarjem ter pomoč pri vsakodnevnih opravilih.

Eden večjih problemov pri brezdomstvu je potreba po zagotavljanju trajnih varnih nastanitev, ki nastopi po odhodu iz zavetišč, bivalnih enot, materinskih domov in drugih oblik začasnih namestitev. Sicer izvajalke in izvajalci obstoječih nastanitvenih programov, vključenih v sofinanciranje MOL, ne zaznavajo potreb po povečanju kapacitet, je pa potrebno ukrepanje zaradi dotrajanosti prostorov. Razmisliti je potrebno tudi o vsebinsko-organizacijskih spremembah, npr. izvedbi programa materinskega doma na več lokacijah, v manjših stanovanjskih enotah, podobno kot se že izvaja program individualizirane in celovite nastanitvene podpore brezdomnim. Nevladne organizacije opozarjajo tudi na potrebo po posebnem zavetišču za ženske ter po programih za osebe z dvojnimi diagnozami.

Poleg sofinanciranih programov MOL socialno najšibkejšim občankam in občanom iz občinskega proračuna redno zagotavlja tudi sredstva za denarne pomoči. Pravna podlaga za razdeljevanje sredstev v ta namen je v Odloku o denarni pomoči (Uradni list RS, št. 18/08 - uradno prečiščeno besedilo in 4/12). MOL bo tudi v prihodnje zagotavljala sredstva za denarne pomoči ter tako še naprej prispevala k dobrodošli dopolnitvi denarne socialne pomoči, ki jo zagotavlja država.

5.1.10. Programi in storitve, namenjene ljudem z različnimi oblikami oviranosti

Področje oviranosti je v zadnjih 20 letih doživelo velike spremembe in konceptualne premike. Razvila so se gibanja, ki nasprotujejo tradicionalnemu pojmu invalidnosti, osredotočenemu predvsem na telesne ali mentalne znake okvar, motenj, pomanjkljivosti, in pozornost preusmerjajo na družbene ovire, ki osebam z oviranostmi preprečujejo polni dostop do javnih dobrin in storitev. Še vedno obstajajo tudi močne invalidske organizacije, ki zagovarjajo bolj tradicionalne pristope k invalidnosti, vendar se vsi strinjajo, da imajo ljudje z oviranostmi pravico do neodvisnega življenja in s tem tesno povezanega osebnega dostojanstva ter samoizpolnitve.

Status invalida se v skladu z zakonodajo določa glede na stopnjo in vrsto oviranosti, kar je za nekatere sporno, saj pri tem niso zajete vse kategorije oziroma vrste oviranosti. Tako imajo nekateri pravice invalida, drugi pa kljub težavam, s katerimi se soočajo zaradi oviranosti, do statusa ne morejo priti.

Ob dolgoletni tradiciji invalidskih organizacij v Sloveniji lahko govorimo o dokaj dobro razviti mreži njihovih programov in storitev. Na voljo je veliko dnevnih centrov, stanovanjskih skupin, institucionalnega varstva, varstveno-delovnih centrov, pa tudi počitniških domov in drugih aktivnosti, v katere se osebe z oviranostmi množično vključujejo. Kljub temu pa obstoječi programi ne morejo zadovoljiti različnih potreb, ki se pojavljajo pri ljudeh z zelo različnimi oblikami oviranosti.

Usmerjen pogovor z izvajalskimi organizacijami, ki ponujajo programe in storitve, je pokazal, da primanjkuje programov, ki bi omogočali prehod iz institucij v skupnost. Izkušnje (tako doma kot iz tujine) kažejo, da velike institucije ne nudijo ustreznih oblik bivanja, zato je proces deinstitutionalizacije prisoten v večini evropskih držav. Pri tem je potrebno poskrbeti za primerne oblike podpore na prehodu iz institucije v skupnost, ki naj omogočijo, da ljudje, ki so dolgo časa živeli v ustanovah, pridobijo spretnosti za neodvisno življenje v skupnosti. Prehodne oblike bivanja so običajno organizirane v manjših bivalnih enotah oziroma stanovanjskih skupinah, in sicer s ciljem, da ljudje z ustrežno podporo oziroma osebno asistenco po določenem času zaživijo neodvisno življenje.

Pri tem se soočamo z najmanj dvema problemoma, in sicer z dostopnostjo stanovanj za ljudi z oviranostmi in z dostopnostjo osebne asistencije, brez katere neodvisno življenje oseb z oviranostmi ni mogoče. Izkušnje kažejo, da so ljudje, ki bivajo v samostojnem stanovanju in imajo zagotovljeno osebno asistenco, dosegli visoko stopnjo družbene vključenosti ter ustrezno nadzorujejo lastno življenje, kar jim omogoča zaposlitev, izobraževanje, družbeno angažiranost in tudi bolj zadovoljivo zasebno življenje, kot sta sklepanje partnerstev in ustvarjanje družine. Iz tujine poznamo model nastanitvenih programov, kjer v nekaj samostojnih stanovanjih živijo osebe, ki podporo potrebujejo, v enem stanovanju pa tisti, ki podporo nudijo. Osebno asistenco organizirajo koordinatorice in koordinatorji, ki skrbijo za približno 25 uporabnic in uporabnikov storitev. Podobnih programov je še veliko, prilagoditi jih je potrebno našim razmeram in zmožnostim.

Veliko težav imajo starejši ljudje z oviranostmi. Poleg tega, da se lahko soočajo z več oviranostmi hkrati, se težje soočajo in spopadajo s težavami, ki jih oviranosti prinašajo. Že v opisu potreb starejših smo opozorili na težave gluhih v domovih za starejše, kjer so ti izolirani in osamljeni, saj brez sogovornikov ne morejo komunicirati niti o svojih potrebah.

Poleg sofinanciranih programov bo MOL v skladu z Zakonom o socialnem varstvu namenjala sredstva tudi za plače družinskih pomočnikov in pomočnic, kadar za njihovo kritje sredstva dodatka za tujo

nego in pomoč oziroma dodatka za pomoč in postrežbo sredstva invalidne osebe ter prispevek zavezank oziroma zavezancev ne bodo zadoščala.

Programi na tem področju se razvijajo predvsem na ravni države, ki je odgovorna za družbeno varstvo ljudi z oviranostmi. MOL se osredotoča zlasti na razvoj inovativnih programov za nepokrite potrebe ter zagotavljanje čim večje dostopnosti mesta osebam z oviranostmi za krepitev njihove družbene vključenosti in participacije. Pri razvoju takšnih programov bi bilo potrebno uvesti interdisciplinarni pristop znotraj in med uporabniškimi organizacijami.

5.1.11. Programi, namenjeni imigrantkam in imigrantom

Migracije so množičen globalen proces preseljevanja ljudi znotraj ali med državami, in sicer iz ekonomskih, političnih, demografskih, religioznih, osebnih in drugih vzrokov. Vse več ljudi iz revnih predelov sveta vidi izhod v iskanju dela in boljšega preživetja zase in za svoje družine v bogatejših predelih sveta. Vzrok preseljevanja so pogosto tudi politična preganjanja in vojne.

Podobno kot druge evropske prestolnice in glavna mesta v razvitejših delih sveta se s povečanim številom imigrantov in imigrantk srečuje tudi Ljubljana. Nekateri se v glavnem mestu dobro znajdejo in se brez težav vključijo v vsakdanje življenje, drugi pa so, nasprotno, bolj odvisni od posebne skrbi in gostoljubja. O tem so leta 2005 na Inštitutu za narodnostna vprašanja opravili analizo z naslovom *Simulacija priseljevanja v ljubljansko urbano regijo: Analiza etnične strukture prebivalcev MOL*. V analizi poudarijo, da je ustrezna integracija tista, ki ohranja izvorno kulturo, neguje materni jezik in druge dele kulturne identitete ob hkratnem uspešnem vključevanju v večinsko družbo. Gre za proces medsebojnega sprejemanja in spoštovanja in ne le prilagajanja ene kulture drugi, to je večinski (Komac, Medvešek (ur.) 2005).

Da je integracija koncept, ki doživlja mnoge vzpone in padce, kažejo primeri etničnih konfliktov v večjem delu sveta, v zadnjem desetletju tudi v Evropi, kjer je finančna kriza sprožila nezaposlenost, krčenje socialnih pravic in posledično povzročila etnične konflikte. Pogosto večinsko prebivalstvo krivdo za slabo stanje pripiše »tujcem« in »tujosti«, kar je za uspešno sobivanje lahko resna ovira.

Uspešna integracijska politika je tista, ki se osredotoča na oba vidika, in sicer na ohranjanje lastne etnične identitete ter na uspešno vključevanje v večinsko družbo. Vključevanje je najbolj učinkovito takrat, ko so programi skupnostno usmerjeni, ko imigrante sprejmejo sosede in soseska, v kateri živijo in kjer lahko ustvarijo novo socialno mrežo. To ni mogoče, ko gre za getoizirana okolja, kjer so imigranti koncentrirani v naseljih, ki lahko hitro postanejo tarča stereotipov in predsodkov. Ljubljanske Nove Fužine so zgled dobro načrtovane urbane blokvske soseske z dobro infrastrukturo,

pa so vendarle znane po sintagmi »u Fužinama«, ki povzroča nelagodje mnogim ljudem in stereotip o nevarnem in kriminalnem naselju. Dejstva so povsem nasprotna. Gre za eno najboljše urejenih sosesk tudi v evropskem merilu. Dogajanje kaže predvsem na težave, ki jih ima večinsko prebivalstvo pri sprejemanju tujcev in vzpostavljanju zaupljivega ter spoštljivega odnosa.

Politika MOL do imigrantov in imigrantk je naravnana k integraciji. Na območju Ljubljane se ob finančni podpori MOL v okviru programov nevladnih organizacij izvajajo različne aktivnosti, dejavnosti in programi. V posebnih primerih mladoletnih prosilk in prosilcev za azil brez spremstva, ki so v postopku pridobivanja azila, ter za mladoletne imigrantke in imigrante brez spremstva se izvaja skrbništvo. Organizirana so individualna svetovanja in informiranje, kreativne delavnice, učna pomoč, socialne in didaktične igre, športne aktivnosti, družabno udejstvovanje, spodbujanje asertivnosti, opismenjevanje in tečaj slovenskega jezika, praktične oblike pomoči pri integraciji (npr. urejanje dokumentacije, pomoč pri zaposlitvi) in posredovanje pri strokovnih službah in državnih institucijah ter obveščanje javnosti. Obstaja pa tudi program za podporo in svetovanje imigrantkam in imigrantom, ki so v Ljubljano prišli zaradi dela.

Izkušnje izvajalk in izvajalcev pri delu z migranti ter priporočila zgoraj omenjene analize kažejo, da bi bilo potrebno programe, namenjene imigrantkam in imigrantom, obogatiti ter hkrati upoštevati tudi različnost individualnih značilnosti in potreb znotraj te ciljne skupine. Gre namreč za zelo razpršeno in raznoliko skupino posameznic in posameznikov, ki imajo poleg dejstva, da se soočajo z istim okoljem in podobnimi težavami pri vključevanju v novo družbo, le malo skupnega.

5.1.12. Programi, namenjeni Rominjam in Romom

MOL se glede na svojo demografsko strukturo ne sooča s specifično problematiko, ki bi se dotikala izključno romskega prebivalstva. Na območju MOL sicer so predeli, kjer so naseljeni Romi, vendar ni mogoče govoriti o tradicionalnih oziroma avtohtonih sklenjenih romskih naseljih, saj gre za mešano zastopanost Romov z ostalimi prebivalci. Romi in Rominje so v MOL obravnavani enako kot ostali občani in občanke. Za vodenje evidenc prebivalc in prebivalcev po etnični pripadnosti MOL nima zakonske podlage oziroma pristojnosti, zato s podatkom o njihovem številu na območju MOL ne razpolagamo.

Leta 2008 je MOL naročila raziskavo o Romih v Ljubljani, ki sta jo v partnerstvu pripravila Mirovni inštitut in Fakulteta za socialno delo (Romi v Ljubljani – različnost perspektiv, Hrženjak in drugi 2008). Glavne ugotovitve raziskave kažejo na to, da Romi in Rominje, kot smo izpostavili tudi pri drugih skupinah, vključenih v strategijo, niso enovita skupina s skupnimi značilnostmi in enakimi težavami. Tako jih pogosto vidi in opredeljuje splošna javnost, ki jih označuje za brezdelne, v njih vidi

le socialni problem in jih povezuje s kriminalom. Raziskava je pokazala povsem drugačno sliko življenja Romov in Rominj v Ljubljani. Veliko jih živi v lastnih, neprofitnih ali najemniških stanovanjih, so zaposleni ali imajo lastne obrti in podjetja ter so dobro integrirani v slovensko družbo.

Romi v Ljubljani predstavljajo prvo, drugo in zdaj že tretjo generacijo imigrantov, zlasti s Kosova, Makedonije, Bosne in Hercegovine ter južnega dela Srbije. Njihov položaj v Sloveniji oziroma v Ljubljani je, kot pokaže raziskava, v veliko večji meri kot od njihovega izvora odvisen od tega, kdaj so prišli, koliko uspeha so imeli pri iskanju zaposlitve in pri pridobivanju socialnih stanovanj, v kolikšni meri jim je uspelo osvojiti slovenski jezik, kako uspešni so bili v šoli, ali so doživeli izbris iz registra stalnega prebivalstva ali ne ter od tega, kako je potekala njihova individualna življenjska usoda.

Prvi val imigracij se je začel v 60. letih, ko so Romi prihajali kot ekonomski in delovni imigranti, ki v svojem okolju niso mogli dobiti zaposlitve, v Sloveniji, ki je v okviru bivše Jugoslavije veljala za ekonomsko razvitejšo, pa so brez težav dobili delo in stanovanje. Ko so se ustalili, so uredili tudi združitev družine, torej prihod svojih soprog in otrok, včasih tudi širšega sorodstva.

Težave, s katerimi se srečujejo Romi in Rominje v Ljubljani, so predvsem socialna izključenost, diskriminacija, ki jo doživljajo pri iskanju dela ali pri urejanju zadev v javnih službah, slaba izobrazba in nepismenost mnogih, kar vodi v težave pri komuniciranju in urejanju statusov, vlog in dokumentov ter odsotnost jezikovnih tečajev, zlasti za otroke. Pri tem je pomembno poudariti, da socialnovarstvene programe, namenjene Romom in Rominjam, na območju MOL izvaja le ena organizacija.

5.1.13. Programi, namenjeni istospolno usmerjenim oziroma LGBT

Diskriminacija in stigmatizacija zaradi spolne usmerjenosti sta še vedno del vsakdanjega življenja lezbijk, gejev, bi- in transeksualk/transeksualcev (LGBT). Poleg diskriminacije zaradi spolne usmerjenosti se srečujejo tudi z intersekcijsko diskriminacijo, to je z diskriminacijo zaradi več osebnih okoliščin in ne le ene. » /.../ Z upoštevanjem enodimenzionalne diskriminacije lahko spregledamo dimenzije, ki učinkujejo hkrati in vzpostavljajo neko »novo vsebino« diskriminacije, ki jo je potrebno nasloviti skozi različne dimenzije« (Kuhar 2009, 133).

Izsledki raziskave Vsakdanje življenje istospolno usmerjenih mladih v Sloveniji opozarjajo, da je imelo vsaj eno izkušnjo homofobičnega nasilja »v šoli oziroma na delovnem mestu /.../ 63 % dijakov, skoraj 35 % študentov in skoraj 34 % zaposlenih in tistih, ki so trenutno brezposelni« (Kuhar in drugi 2008, 30).

»Družbena stigmatizacija istospolnih oseb lahko vpliva na višjo stopnjo duševnih težav in posledično tudi na višjo stopnjo zlorabe drog. 12 % vprašanih LGBT vedno ali pogosto uživa alkohol ali droge prav zaradi preseganja lastnih strahov in dvomov glede svoje spolne usmerjenosti« (prav tam, 30).

Nevladne organizacije opozarjajo tudi na nestrokovne in diskriminirajoče odzive strokovnih javnih služb, tako npr. niso redki odzivi ginekologinj/ginekologov pri lezbijkah: »Ko boste imele prave spolne odnose (torej z moškimi), pa pridite na pregled.«

Odzivi LGBT so pogoste migracije v države, kjer je stigmatizacija manjša, zlasti visoko izobraženega kadra, ki si to lahko privošči. Na drugi strani je med mladimi LGBT, ki ostajajo v Sloveniji, pogosta revščina.

V MOL so LGBT v okviru različnih programov na voljo osebno svetovanje in informiranje, predavanja in delavnice ter oblike medsebojne podpore v različnih skupinah, na področju varovanja zdravja pa tudi podpora v zvezi s preventivo HIV/AIDS. Ob tem izvajalke in izvajalci programov opozarjajo na potrebo po obsežnejših programih, s katerimi bi bilo mogoče vplivati na spreminjanje širšega družbenega odnosa do istospolne usmerjenosti. Potrebni so tudi ustrezna in dostopna pravna pomoč, osveščanje strokovnega (npr. zdravstvenega) kadra ter zaposlenih na uradih in v javnih službah, v restavracijah, delovnih okoljih in podobno. Tako se izvaja tudi projekt proti diskriminaciji na delovnem mestu. V tujini obstajajo projekti podeljevanja certifikata prijaznosti ali raznolikosti, ki ga podeljujejo mestne četrtne skupnosti npr. restavracijam, zdravstvenemu osebju (podobno kot v Sloveniji certifikat Družini prijazno podjetje).

Vir za senzibilizacijo družbe izvajalke in izvajalci programov vidijo tudi v starših LGBT in predlagajo več specifičnih programov zanje. Trenutno delo s starši LGBT poteka bolj na individualni ravni, usmerjeno pa je v reševanje njihovih stisk ob razkritju spolne usmerjenosti otrok.

Nevladne organizacije so opozorile tudi na pomanjkanje programov za starejše LGBT. Med njimi je močno prisoten strah pred odhodom v domove za starejše, tako v tujini že obstajajo posebni domovi le za LGBT.

Nevladne organizacije oziroma izvajalke in izvajalci obstoječih programov za LGBT kot enega ključnih ukrepov pri nadaljevanju izvajanja aktivnosti na tem področju vidijo medsebojno povezovanje. Poleg vsebinskega je možno tudi lokacijsko povezovanje, kjer se programi različnih izvajalskih organizacij izvajajo pod eno streho.

5.2. Strateški cilji, ukrepi in kazalniki

Delovanje MOL na področju socialnega varstva v obdobju od leta 2013 do 2020 bo v okviru pristojnosti ter v obsegu sredstev, zagotovljenih v letnih proračunih MOL za področje socialnega varstva, usmerjeno k uresničevanju spodaj navedenih ciljev. Ciljem so dodani ukrepi, s katerimi je določen način uresničevanja ciljev, ter kazalniki za merjenje in vrednotenje končnih rezultatov doseganja ciljev.

Pretežni del ukrepov je pod *Ciljem 3*, kjer sprva s skupnimi ukrepi določimo nadaljnje delovanje MOL v okviru sofinanciranja socialnovarstvenih programov s pomočjo javnih razpisov, pod nazivi posameznih ranljivih skupin (na osnovi katerih so definirana tudi področja javnih razpisov) pa sledijo ukrepi, katerih vsebina se specifično nanaša na posamezno ranljivo skupino oziroma njene specifične potrebe.

Cilj 1: Izpolnjevanje zakonskih obveznosti MOL na področju socialnega varstva

Ukrepi:

- Zagotavljanje izvajanja socialnovarstvene storitve pomoč družini na domu s pomočjo izpolnjevanja ustanoviteljskih obveznosti do Zavoda za oskrbo na domu Ljubljana in izpolnjevanja obveznosti koncudenta do Zavoda za socialno oskrbo Pristan;
- subvencioniranje v višini 80 % stroškov storitve vsem uporabnicam in uporabnikom ter (do)plačevanje socialnovarstvene storitve pomoč družini na domu tistim občankam in občanom, ki jim je bila pri pristojnem centru za socialno delo izdana odločba, s katero so delno ali v celoti oproščeni plačila storitve;
- zagotavljanje sredstev za (do)plačilo stroškov socialnovarstvene storitve institucionalnega varstva občank in občanov MOL v zavodih za odrasle (domovi za starejše in posebni socialnovarstveni zavodi), kadar je upravičenka oziroma upravičenec ali drug zavezanec oziroma druga zavezanka delno ali v celoti oproščen/-a plačila;
- zagotavljanje sredstev za financiranje plače oziroma nadomestila plače, vključno s prispevki, družinskim pomočnikom;
- vključevanje v zapuščinske postopke po upravičencih in upravičenkah, ki jim je MOL (do)plačevala oskrbne stroške storitev pomoč družini na domu, storitev institucionalnega varstva in/ali pravico do družinskega pomočnika;
- spodbujanje uveljavitve ustrezne systemske ureditve financiranja oskrbe umirajočih v hiši hospic (koncesija Ministrstva za delo, družino in sociale zadeve za izvajanje storitve institucionalnega varstva).

Kazalniki:

- Število opravljenih ur oskrbe v okviru izvajanja socialnovarstvene storitve pomoč družini na domu kot javne službe na leto;
- število uporabnic in uporabnikov socialnovarstvene storitve pomoč družini na domu na leto;
- število družinskih pomočnikov na območju MOL na leto;
- število občank in občanov MOL v zavodih za odrasle, ki jim MOL (do)plačuje stroške za socialnovarstveno storitev institucionalnega varstva na leto;
- sredstva MOL za subvencioniranje stroškov storitve pomoč družini na domu, za (do)plačila storitve pomoč družini na domu in storitve institucionalnega varstva ter sredstva za plače družinskih pomočnikov na leto;
- aktivnosti MOL za sistemsko ureditev financiranja oskrbe umirajočih v hiši hospic (spremljanje pobud in komunikacija z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve) in podeljena koncesija Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve za izvajanje storitve institucionalnega varstva v hiši hospic.

Cilj 2: Osveščanje javnost o aktivnostih MOL in o aktualnih vsebinah s področja socialnega varstva v MOL

Ukrepi:

- Vsaj 5 objavljenih prispevkov letno v glasilu Ljubljana (brezplačni mesečnik, ki ga prejmejo vsa gospodinjstva v MOL);
- priprava in izdaja publikacij (vsaj 1 zloženska in/ali 1 brošura na 2 leti);
- vsaj 5 individualnih javnih nastopov na leto (okrogle mize, strokovna srečanja, otvoritve ...);
- organizacija in/ali sodelovanje na različnih dogodkih in v projektih (vsaj 1 letno).

Kazalniki:

- Število objavljenih prispevkov v glasilu Ljubljana;
- število izdanih publikacij;
- število javnih nastopov;
- število dogodkov in/ali projektov z aktivno participacijo;
- vsebine objavljenih prispevkov, zloženk in brošur, individualnih javnih nastopov, dogodkov in projektov.

Cilj 3: Podpora in spremljanje izvajanja socialnovarstvenih programov in/ali storitev, namenjenih

...

... različnim ranljivim skupinam v MOL (skupno)

Ukrepi

- Razpisovanje sredstev MOL za sofinanciranje programov socialnega varstva s pomočjo javnih razpisov za sofinanciranje programov in/ali projektov v MOL: SOCIALNO VARSTVO IN VAROVANJE ZDRAVJA – LJUBLJANA – ZDRAVO MESTO;
- redno letno sofinanciranje socialnovarstvenih programov;
- izvajanje obiskov izvajalk in izvajalcev sofinanciranih programov z namenom spremljanja izvajanja programov in namenske rabe sredstev MOL (skrbnice pogodb MOL obiščejo skupno vsaj polovico sofinanciranih programov v letu).

Kazalniki:

- Skupna višina sredstev MOL za sofinanciranje socialnovarstvenih programov na leto;
- višina sredstev MOL za sofinanciranje socialnovarstvenih programov glede na posamezne ranljive skupine;
- skupno število socialnovarstvenih programov, vključenih v sofinanciranje MOL, na leto;
- število socialnovarstvenih programov, vključenih v sofinanciranje MOL, glede na posamezne ranljive skupine ter število vključenih uporabnic in uporabnikov na leto;
- število obiskov izvajalk in izvajalcev socialnovarstvenih programov, vključenih v sofinanciranje MOL, na leto.

... starejšim

Ukrepi:

- Podpora različnim (obstoječim in novim) programom socialnega varstva, namenjenim starejšim;
- vzpostavitev izvajanja storitve socialnega servisa v okviru Zavoda za oskrbo na domu Ljubljana;
- usposabljanje oskrbovalke/-ca pri izvajalcu storitve pomoč družini na domu za delo z gluhihimi;
- podpora programu/-om za izobraževanje in informiranje ter za samopomoč svojcev dementnih (sofinanciran vsaj 1 program letno);
- širjenje mreže dnevnih centrov aktivnosti za starejše (vsaj 3 novi dnevni centri za starejše na območju MOL do leta 2020);
- nadaljevanje z aktivnim članstvom v mreži/-ah Svetovne zdravstvene organizacije (SZO), namenjene/-ih obravnavi starejših.

Kazalniki:

- Število socialnovarstvenih programov, namenjenih starejšim, vključenih v sofinanciranje MOL, na leto;
- število uporabnic in uporabnikov socialnega servisa v okviru Zavoda za oskrbo na domu Ljubljana na leto;
- uspešno končano usposabljanje oskrbovalke/-ca pri izvajalcu storitve pomoč družini na domu (javni zavod ali koncesionar) za delo z gluhihimi;
- število socialnovarstvenih programov za izobraževanje in informiranje ter za samopomoč svojcev dementnih, vključenih v sofinanciranje MOL, po letih;
- število novih dnevnih centrov aktivnosti za starejše na območju MOL;
- število dogodkov z (aktivno) udeležbo MOL v okviru mrež/-e Svetovne zdravstvene organizacije (SZO), namenjene/-ih obravnavi starejših.

... otrokom in mladim**Ukrepa:**

- Podpora različnim (obstoječim in novim) programom socialnega varstva, namenjenih otrokom in mladim;
- podpora vsaj enega inovativnega programa medvrstniškega povezovanja otrok in mladih iz depriviligiranih družbenih skupin in s težavami v odraščanju z otroki in mladimi, ki se s tovrstnimi težavami ne soočajo, na leto.

Kazalnika:

- Število socialnovarstvenih programov, namenjenih otrokom in mladini, vključenih v sofinanciranje MOL, na leto;
- število sofinanciranih programov medvrstniškega povezovanja na leto.

... ženskam in otrokom, ki doživljajo nasilje**Ukrepa:**

- Podpora različnim (obstoječim in novim) programom socialnega varstva, namenjenih ženskam in otrokom, ki doživljajo nasilje;
- podpora socialnovarstvenega/-ih programa/-ov s ponudbo kriznih namestitev brez omejitev glede na starost in spol otrok ter za posebno ranljive skupine žensk (ženske brez slovenskega državljanstva, starejše ženske).

Kazalnika:

- Število socialnovarstvenih programov, namenjenih ženskam in otrokom, vključenih v sofinanciranje MOL, na leto;

- število mest v socialnovarstvenih programih, vključenih v sofinanciranje MOL, s ponudbo kriznih namestitev, število mest nastanitve brez omejitev glede na starost in spol otrok ter za posebej ranljive skupine žensk.

... ljudem s težavami v duševnem zdravju

Ukrepi:

- Podpora različnim (obstoječim in novim) programom socialnega varstva, namenjenih ljudem s težavami v duševnem zdravju;
- nadaljnja podpora konceptu stanovanjskih skupin;
- spodbujanje uveljavitve ustrezne systemske ureditve financiranja bivanja v stanovanjskih skupinah.

Kazalniki:

- Število socialnovarstvenih programov, namenjenih ljudem s težavami v duševnem zdravju, vključenih v sofinanciranje MOL, na leto;
- število stanovanjskih skupin, vključenih v sofinanciranje MOL, ter število vključenih uporabnic in uporabnikov na leto;
- aktivnosti MOL za sistemsko ureditev financiranja bivanja v stanovanjskih skupinah (spremljanje pobud in komunikacija z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve).

... ljudem s težavami zaradi motenj hranjenja

Ukrepi:

- Podpora različnim (obstoječim in novim) programom socialnega varstva, namenjenih ljudem s težavami zaradi motenj hranjenja;
- spodbujanje dodatnega obsega pomoči v programih za celostno obravnavo in reševanje problematike motenj hranjenja;
- podpora socialnovarstvenemu programu oz. programom, namenjenih preventivi in osveščanju o problematiki motenj hranjenja.

Kazalniki:

- Število socialnovarstvenih programov, namenjenih ljudem s težavami zaradi motenj hranjenja, vključenih v sofinanciranje MOL, na leto;
- število programov za celostno obravnavo in reševanje problematike motenj hranjenja z možnostjo obravnave moških;
- število in obseg preventivnih aktivnosti in aktivnosti osveščanja o problematiki motenj hranjenja v programih, vključenih v sofinanciranje MOL.

... ljudem s težavami zaradi uporabe in/ali z zasvojenostjo z nedovoljenimi drogami

Ukrepi:

- Podpora različnim (obstoječim in novim) programom socialnega varstva, namenjenih ljudem s težavami zaradi uporabe in/ali z zasvojenostjo z nedovoljenimi drogami ter programom osveščanja javnosti o problematiki uporabe nedovoljenih drog;
- širjenje mreže dnevni centrov za uporabnice in uporabnike nedovoljenih drog na območju MOL (vsaj 3 dnevni centri do leta 2014);
- spodbujanje dodatnega obsega terenskega dela z uporabnicami in uporabniki nedovoljenih drog na območju MOL (vsaj 3 sofinancirani programi do leta 2015).

Kazalniki:

- Število socialnovarstvenih programov, namenjenih ljudem s težavami zaradi uporabe in/ali z zasvojenostjo z nedovoljenimi drogami ter programov osveščanja javnosti, vključenih v sofinanciranje MOL, na leto;
- število dnevni centrov za uporabnice in uporabnike nedovoljenih drog, vključenih v sofinanciranje MOL;
- število programov z aktivnostmi terenskega dela z uporabnicami in uporabniki nedovoljenih drog, vključenih v sofinanciranje MOL.

... ljudem s težavami zaradi uživanja in/ali z zasvojenostjo z alkoholom

Ukrepi:

- Podpora različnim (obstoječim in novim) programom socialnega varstva, namenjenih ljudem s težavami zaradi uživanja in/ali z zasvojenostjo z alkoholom;
- spodbujanje dodatnega obsega terenskega dela z mladimi z namenom zmanjševanja škodljivih posledic tvegane pitja alkohola in s tem povezanih drugih oblik tvegane vedenja mladih (vsaj 2 sofinancirana programa do leta 2014);
- podpora socialnovarstvenega/-ih programa/-ov za odrasle s težavami zaradi uživanja in/ali z zasvojenostjo z alkoholom, ki si to želijo, a še ne abstinirajo (vsaj 1 sofinanciran program do leta 2015).

Kazalniki:

- Število socialnovarstvenih programov, namenjenih ljudem s težavami zaradi uživanja in/ali z zasvojenostjo z alkoholom, vključenih v sofinanciranje MOL na leto;
- število programov terenskega dela z mladimi z namenom zmanjševanja škodljivih posledic tvegane pitja alkohola ter s tem povezanih drugih oblik tvegane vedenja mladih (kot so alkohol v povezavi s spolnostjo, nasiljem, varnostjo v prometu), vključenih v sofinanciranje MOL;

- število programov za odrasle s težavami zaradi uživanja in/ali z zasvojenostjo z alkoholom, ki si to želijo, a še ne abstinirajo, vključenih v sofinanciranje MOL.

... ljudem s težavami zaradi prekomerne rabe in/ali z zasvojenostjo s sodobnimi elektronskimi tehnologijami in spletom ter z drugimi oblikami zasvojenosti

Ukrepi:

- Podpora različnim (obstoječim in novim) programom socialnega varstva, namenjenim ljudem s težavami zaradi prekomerne rabe in/ali z zasvojenostjo s sodobnimi elektronskimi tehnologijami in spletom ter z drugimi oblikami zasvojenosti;
- podpora socialnovarstvenega/-ih programa/-ov za ciljno osveščanje javnosti (staršev) o nevarnostih, znakih ter ustreznih ukrepih ob prekomerni rabi sodobnih elektronskih tehnologij pri otrocih in mladostnikih.

Kazalnika:

- Število socialnovarstvenih programov, namenjenih ljudem s težavami zaradi prekomerne rabe in/ali z zasvojenostjo s sodobnimi elektronskimi tehnologijami in spletom ter z drugimi oblikami zasvojenosti, vključenih v sofinanciranje MOL, na leto;
- število programov za ciljno osveščanje javnosti (staršev) o nevarnostih, znakih ter ustreznih ukrepih ob prekomerni rabi sodobnih elektronskih tehnologij pri otrocih in mladostnikih na leto.

... ljudem, ki se srečujejo s tveganji za nastanek revščine in brezdomstva ter njunimi posledicami

Ukrepi:

- Podpora različnim (obstoječim in novim) programom socialnega varstva, namenjenim ljudem, ki se srečujejo s tveganji za nastanek revščine in brezdomstva ter njunimi posledicami;
- zagotavljanje sredstev za občinske denarne pomoči v skladu z Odlokom o denarni pomoči (Uradni list RS, št. 18/08 - uradno prečiščeno besedilo in 4/12);
- spodbujanje vzpostavitve nastanitvenih socialnovarstvenih programov v stanovanjih s podporo za ženske in otroke v stanovanjski stiski (kot alternativa dosedanjim programom materinskih domov) – vsaj 1 program do leta 2014;
- podpora socialnovarstvenemu programu zavetišča za ženske brezdomke (vsaj 1 program do leta 2016).

Kazalniki:

- Število socialnovarstvenih programov, namenjenih ljudem, ki se srečujejo s tveganji za nastanek revščine in brezdomstva ter njunimi posledicami, vključenih v sofinanciranje MOL, na leto;
- višina sredstev MOL za občinske denarne pomoči na leto;

- število programov z nastanitvami v stanovanjih s podporo za ženske in otroke v stanovanjski stiski;
- število programov zavetišč za ženske brezdomke.

... ljudem z različnimi oblikami oviranosti

Ukrepi:

- Podpora različnim (obstoječim in novim) programom socialnega varstva, namenjenim ljudem z različnimi oblikami oviranosti;
- nadaljnja podpora konceptu osebne asistence;
- spodbuda in podpora povezovanju izvajalk in izvajalcev programov za ljudi z različnimi oblikami oviranosti, vključenih v sofinanciranje MOL;
- spodbujanje, načrtovanje in izvajanje ukrepov za večanje dostopnosti mesta osebam z oviranostmi.

Kazalniki:

- Število socialnovarstvenih programov, namenjenih ljudem z različnimi oblikami oviranosti, vključenih v sofinanciranje MOL, na leto;
- število programov osebne asistence, vključenih v sofinanciranje MOL, ter število vključenih uporabnic in uporabnikov s področja MOL na leto;
- aktivnosti MOL za povezovanje izvajalk in izvajalcev programov za ljudi z različnimi oblikami oviranosti, vključenih v sofinanciranje MOL (npr. pobude za mreženje, zagotavljanje prostorov za srečanja);
- akcijski načrti z načrtovanimi ukrepi, poročila o izvedenih ukrepih ter druge aktivnosti MOL v okviru pobude Ljubljana – občina po meri invalidov (LOMI).

... imigrantkam in imigrantom

Ukrep:

- Podpora različnim (obstoječim in novim) programom socialnega varstva, namenjenim imigrantkam in imigrantom za lažje vključevanje in obvladovanje okolja.

Kazalnik:

- Število socialnovarstvenih programov, namenjenih imigrantkam in imigrantom, vključenih v sofinanciranje MOL.

... Rominjam in Romom

Ukrep:

- Podpora različnim (obstoječim in novim) programom socialnega varstva, namenjenim Rominjam in Romom za lažje vključevanje v okolje.

Kazalnik:

- Število socialnovarstvenih programov, namenjenih Rominjam in Romom, vključenih v sofinanciranje MOL.

<i>... istospolno usmerjenim oziroma LGBT</i>

Ukrepi:

- Podpora različnim (obstoječim in novim) programom socialnega varstva, namenjenim istospolno usmerjenim oziroma LGBT;
- podpora socialnovarstvenega programa, namenjenega staršem istospolno usmerjenih oziroma LGBT (vsaj 1 program na leto);
- podpora socialnovarstvenega programa osveščanja za destigmatizacijo istospolno usmerjenih oziroma LGBT, organiziranega za zaposlene v javnih službah (prioriteta so javni zavodi MOL, predvsem Zdravstveni dom Ljubljana) – vsaj dvakrat do leta 2020;
- podpora socialnovarstvenim programom osveščanja v šolah.

Kazalniki:

- Število socialnovarstvenih programov, namenjenih istospolno usmerjenim ljudem oziroma LGBT, vključenih v sofinanciranje MOL, na leto;
- število programov, namenjenih staršem istospolno usmerjenih oziroma LGBT, na leto;
- število izvedenih programov osveščanja za destigmatizacijo istospolno usmerjenih oziroma LGBT v Zdravstvenem domu Ljubljana;
- število izvedenih programov osveščanja za destigmatizacijo istospolno usmerjenih oziroma LGBT za zaposlene v drugih javnih službah;
- število izvedenih programov osveščanja v šolah.

6. VIRI

1. Grebenc, V., Šabić, A., Kvaternik, I., Kodele, T. 2009. *Raziskava o značilnostih uporabe alkohola med učenci ljubljanskih osnovnih šol in iskanje odgovorov za preprečevanje in zmanjševanje tveganj : poročilo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.
2. Hafner, A., Sernec, K., Copak, M., Kuhar, M., Čarapić, J., Torkar, T. 2009. *Motnje hranjenja, kdo in kakšno pomoč nudi v Ljubljani: raziskovalni projekt*. Kranj: Zavod za zdravstveno varstvo Kranj.
3. Hrženjak, M., Zorn, J., Urh, Š., Sobočan, A. N., Videmšek, P., Zaviršek, D. 2008. *Romi v Ljubljani – različnost perspektiv*. Ljubljana: Mirovni inštitut in Fakulteta za socialno delo.
4. Evropska komisija 2010a. *Strategija Evropa 2020*. Dostopno na: http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_SL_ACT_part1_v1.pdf (9. 1. 2013).
5. Evropska komisija. 2010b. *Cilji Strategije Evropa 2020, ki so jih države članice določile v svojih nacionalnih reformnih programih aprila 2011 (razpredelnica)*. Dostopno na: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/targets_sl.pdf (10. 12. 2012).
6. Evropska komisija. 2010c. *Evropska platforma proti revščini in socialni izključenosti: evropski okvir za socialno in teritorialno kohezijo*. Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0758:SL:NOT> (10. 12. 2012).
7. Inštitut za družbeno kreativnost. 2011. *Evalvacija programov, sofinanciranih s strani Mestne občine Ljubljana v okviru javnih razpisov »Ljubljana zdravo mesto« v letu 2010*. Ljubljana: Inštitut za družbeno kreativnost.
8. Komac, M., Medvešek, M. (ur.) 2005. *Simulacija priseljevanja v ljubljansko urbano regijo, analiza etnične strukture prebivalstva Mestne občine Ljubljana: zaključno poročilo*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja. Dostopno na: http://www.inv.si/DocDir/projekti/simulacija_priseljevanja_v_lj.pdf (12. 11. 2012).
9. Kuhar, R. 2009. *Na križiščih diskriminacije: večplastna in intersekcijska diskriminacija*. Ljubljana: Mirovni inštitut. Dostopno na: <http://www.mirovni-institut.si/data/tinymce/Publikacije/Na%20kriziscih%20diskriminacije/Na%20kriziscih%20diskriminacije.pdf> (12. 11. 2012).
10. Kuhar, R., Maljevac, S., Koletnik, A., Magič, J. 2008. *Vsakdanje življenje istospolno usmerjenih mladih v Sloveniji*. Ljubljana: Društvo informacijski center Legebitra. Dostopno na: http://www.drustvo-legebitra.si/images/stories/Legebitra_-_analiza_raziskave_mladi_istospolno_usmerjeni.pdf (12. 11. 2011).
11. Leskošek, V. 2010. *Načeti temelji socialne države*. Delo, 14. 8. 2010. Dostopno na: <http://www.delo.si/clanek/117362> (10. 10. 2012).
12. Mestna občina Ljubljana. 2009. *Center starejših Trnovo*. Dostopno na: <http://www.ljubljana.si/si/zivljenje-v-ljubljani/v-srediscu/19284/detail.html> (12. 12. 2012).

13. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve - MDDSZ. 2012. *Seznam izvajalcev na področju socialnega varstva*. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/izvajalci/ (6. 12. 2012).
14. Modrin Švab, A., Šolar, V. 2013. *Strokovna opredelitev motenj hranjenja (korespondenca po elektronski pošti)*. Ljubljana: Društvo MUZA, Svetovalnica za motnje hranjenja MUZA (22. 1. 2013)
15. Razpotnik, Š., Dekleva, B., Filipovič Hrast, M., Nagode, M., Smolej, S. 2010. *Ocena obsega odkritega in skritega brezdomstva v Sloveniji : zaključno poročilo študije*. Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo, Fakulteta za družbene vede UL, Pedagoška fakulteta UL. Dostopno na: http://www.pef.uni-lj.si/fileadmin/Datoteke/Raziskovanje/porocila/Kon%C4%8Dno_poro%C4%8Dilo_%C5%A1tudije_Ocena_obsega_brezdomstva_v_RS.pdf (17. 10. 2012).
16. Senčar, E. 2011. *Zasvojenost, zakoreninjena bolezen družbe. Alkoholizem in mladi. 7 dni – tednik za zdravo, zeleno, kakovostno in pravično življenje*, 27. 7. 2011. Dostopno na: <http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/default.asp?kaj=3&id=2011072705667181> (28. 2. 2013).
17. Statistični urad RS (SURSa). 2013. *Si-Stat podatkovni portal. Pregled po občinah*. Dostopno na: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Obcine/Obcine.asp> (28. 12. 2012).
18. Statistični urad RS (SURSb). 2013. *Si-Stat podatkovni portal. Življenjska raven. Kazalniki revščine in socialne izključenosti. Stopnja tveganja revščine*. Dostopno na: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08_silc_kazalniki_revsc/10_08672_stopnja_tveg_revscine/10_08672_stopnja_tveg_revscine.asp (28. 12. 2012).

Obrazložitev predloga Strategije razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana za obdobje od 2013 do 2020

1. Pravni temelj

21. člen Zakona o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 79/09, 51/10 in 40/12 - ZUJF) določa, da občina samostojno opravlja lokalne zadeve javnega pomena, ki jih določi s splošnim aktom občine ali so določene z zakonom. Med drugim ta člen določa, da občina »za zadovoljevanje potreb svojih prebivalcev /.../ pospešuje službe socialnega skrbstva /.../ za socialno ogrožene, invalide in ostarele«.

27. člen Statuta Mestne občine Ljubljana (Uradni list RS, št. 66/07 – uradno prečiščeno besedilo in 15/12) določa pristojnost Mestnega sveta, da sprejema plane razvoja Mestne občine Ljubljana.

2. Razlogi in cilji, zaradi katerih je akt potreben, ter ocena stanja

Na področju socialnega varstva Mestna občina Ljubljana (v nadaljnjem besedilu: MOL) izvaja sledeče zakonske obveznosti in druge naloge:

- organizira in vsem uporabnicam/uporabnikom iz MOL subvencionira javno socialno varstveno storitev pomoč družini na domu po Zakonu o socialnem varstvu (Uradni list RS, št. 3/07 - uradno prečiščeno besedilo, 23/07 - popr., 41/07 - popr., 61/10 – ZSVarPre, 62/10 - ZUPJS in 57/12) ter zagotavlja sredstva za (do)plačila tistim občankam in občanom MOL, ki so z odločbo centra za socialno delo delno ali v celoti oproščeni plačila,
- zagotavlja sredstva za (do)plačila oskrbe v splošnih (domovi za starejše občane) in posebnih socialnovarstvenih zavodih po Zakonu o socialnem varstvu tistim občankam in občanom MOL, ki so z odločbo centra za socialno delo delno ali v celoti oproščeni plačila,
- zagotavlja sredstva za plačilo pravice do izbire družinskega pomočnika po Zakonu o socialnem varstvu ter opravlja naloge v zvezi s financiranjem te pravice,
- zagotavlja sredstva iz proračuna MOL za denarne pomoči socialno najšibkejšim občankam in občanom po Odloku o denarni pomoči (Uradni list RS, št. 18/08 - uradno prečiščeno besedilo in 4/12),
- sofinancira socialnovarstvene programe nevladnih organizacij in javnih zavodov s pomočjo rednih letnih javnih razpisov *Ljubljana – zdravo mesto*. Sofinancirani programi so namenjeni najranjivejšim posameznicam, posameznikom in skupinam (t. j. otrokom in mladim, starim, ljudem s težavami v duševnem zdravju, ljudem z različnimi oblikami oviranosti, ljudem, ki se srečujejo s tveganji za nastanek revščine in njenimi posledicami, ženskam in otrokom, ki so žrtve nasilja, ljudem s težavami zaradi uživanja dovoljenih in nedovoljenih drog ter ljudem z motnjami hranjenja, istospolno usmerjenim, Romom in Rominjam, imigrantom in imigrantkam in neozdravljivo bolnim) ter vsebinsko pomembno dopolnjujejo mrežo storitev javne službe. V sofinanciranje MOL je redno letno vključenih okoli 80 različnih socialnovarstvenih programov.

Prva Strategija razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana je bila pripravljena za obdobje od leta 2000 do leta 2005, druga pa za obdobje od leta 2007 do leta 2011.

Strategija razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana za obdobje od leta 2007 do leta 2011 je bila pripravljena ob upoštevanju Resolucije o Nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006 – 2010 (Uradni list RS, št. 39/06), takrat veljavnih zakonskih podlag ter usmeritev MOL. Mestni svet MOL jo je obravnaval in sprejel na seji 3. 12. 2007.

V obdobju od 2007 do 2011 so sredstva, ki jih je MOL namenjala področju socialnega varstva, narasla za 46 %. V tem obdobju smo spodbudili nastanek novih in ohranitev že utečenih programov

socialnega varstva (širila se je na primer mreža dnevnihi centrov aktivnosti za starejše, spodbudili smo nastanek programa nastanitvene podpore za brezdomne, ohranili smo podporo programom tradicionalnih invalidskih društev), razširili smo mrežo socialnovarstvene storitve pomoč družini na domu (poleg javnega zavoda Zavoda za oskrbo na domu Ljubljana storitev od leta 2009 izvaja tudi zasebni izvajalec Zavod za socialno oskrbo Pristan, ki mu je MOL podelila koncesijo), stalno so se povečevala tudi sredstva MOL za uresničevanje drugih zakonskih obveznosti s področja socialnega varstva. Aktivnosti MOL na področju socialnega varstva v obdobju pretekle strategije (skupaj s podatki za leto 2012) so predstavljene v predloženem dokumentu (v poglavju Poročilo o uresničevanju strategije razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana od 2007 do 2011).

Z namenom nadaljevanja usmerjene politike socialnega varstva na lokalni ravni smo po izteku zadnje pripravili novo Strategijo razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana za obdobje od 2013 do 2020. Socialna politika MOL bo v nadaljnjih letih usmerjena k zmanjševanju tveganja revščine, k povečevanju socialne vključenosti ogroženih in ranljivih skupin prebivalstva ter k izboljšanju razpoložljivosti, kakovosti, pestrosti, dostopnosti in dosegljivosti storitev, programov in drugih oblik pomoči.

Pri pripravi predloga Strategije razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana za obdobje od 2013 do 2020 so bili upoštevani veljavna zakonodaja s področja socialnega varstva ter izsledki raznovrstnih raziskav in evalvacij, za potrebe priprave oblikovanja prioriternih ciljev pa smo z izvajalci sofinanciranih programov socialnega varstva opravili tudi pogovore v fokusnih skupinah. Poleg navedenega so v predloženem dokumentu upoštevane tudi usmeritve iz predloga resolucije Nacionalnega programa socialnega varstva za obdobje 2013–2020 (ta sicer še ni sprejet oziroma veljaven).

Predlog Strategije razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana za obdobje od 2013 do 2020 je nastal v času splošne ekonomske in finančne krize ter v pogojih zaostrenih vladnih politik na področju javne porabe. Kljub temu ali morda ravno zaradi tega v predlogu dokumenta ohranjamo koncept socialne države kot nosilnega stebra za trdno in zanesljivo mrežo podpore najranljivejšim posameznikom, posameznicam in skupinam, ki živijo v MOL.

Predlog Strategije razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana za obdobje od 2013 do 2020 je razdeljen v sledeča poglavja oziroma sklope:

- izhodišča strategije (usmeritve, načela, cilji),
- pristojnosti in naloge Mestne občine Ljubljana na področju socialnega varstva,
- poročilo o uresničevanju strategije razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana od 2007 do 2011,
- strategija razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana od 2013 do 2020.

3. Poglavitne rešitve

Priprava in sprejetje predloga Strategije razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana za obdobje od 2013 do 2020 v Mestnem svetu MOL predstavlja nadaljevanje izvajanja naloge sistematičnega načrtovanja delovanja MOL na področju socialnega varstva. Predlog dokumenta je plod skupinskega dela strokovnih sodelavk Oddelka za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL in dveh zunanjih strokovnih sodelavk z bogatimi profesionalnimi izkušnjami s področij socialnega varstva v lokalni skupnosti, družbenih neenakosti in socialne države. Za potrebe snovanja nove strategije je bil v obdobju od 11. maja do 6. junija 2012 izveden tudi niz fokusnih skupin z izvajalci socialnovarstvenih programov, vključenih v sofinanciranje MOL v letu 2012

Predlog Strategije razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana za obdobje od 2013 do 2020 je bil med 8. in 30. marcem 2013 v javni obravnavi (objava na spletni strani MOL). Na Oddelek za

zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL smo v času javne obravnave prejeli pobude treh nevladnih organizacij, ki so bile v večji meri tudi upoštevane.

Mestnemu svetu Mestne občine Ljubljana predlagamo, da sprejme Strategijo razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana za obdobje od 2013 do 2020.

4. Ocena finančnih posledic

Sredstva za kritje finančnih posledic predloga Strategije razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana za obdobje od 2013 do 2020 bodo zagotovljena v okviru razpoložljivih proračunskih sredstev Oddelka za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL, ki je v okviru MOL nosilec ukrepov s področja socialnega varstva.

Pripravila:

Tanja Hodnik

Vodja Odseka za socialno varstvo

Tanja Hodnik

Tilka Klančar
Vodja oddelka

Tilka Klančar